

HET BELANG VAN RAMSAR OP CURAÇAO

Adviesrapport

COLOFON

Hogeschool Rotterdam

Begeleiden examiner: Dhr. Bart L.C.J. van Eck

Stichting Uniek Curaçao

Opdrachtgever: Theo van der Giessen

Bedrijfsmentor: Javier Alexis Vincente Diaz

Auteur: Naomi Bischops

Studentnummer 0965465

16 juni 2022, Willemstad

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport “Aanbevelingen voor het vergroten van natuurbewustzijn bij de Curaçaose bevolking en overheid”. Dit onderzoeksrapport is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Watermanagement aan de Hogeschool Rotterdam en in opdracht van Stichting Uniek Curaçao. Vanaf 4 februari tot 16 juni 2022 ben ik bezig geweest met het onderzoeken van het praktijkprobleem, het onderzoeken van mogelijke oplossingen, het schrijven van dit onderzoeksrapport en het maken van een beroepsproduct en deelproduct.

Het uitgevoerde onderzoek was complex door de vele verschillende factoren waar rekening mee gehouden diende te worden. Na uitvoering van zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek, heb ik mijn vraagstelling weten te beantwoorden.

Tijdens dit onderzoek heb ik veel gehad aan mijn stagebegeleider en stagedocent, Javier A.V. Diaz en Bart L.C.J. van Eck. Zij hebben mij geholpen met zowel inhoudelijke als functionele vragen. Bij deze wil ik Javier Diaz en Bart van Eck bedanken voor de fijne begeleiding en ondersteuning tijdens dit afstudeertraject.

Daarnaast wil ik de heer Theo van der Giessen bedanken voor het bieden van deze mooie ervaring middels een afstudeerstage binnen zijn organisatie. Ook Amenda Steelink wil ik bedanken. Zij heeft mij ondersteund en geholpen bij het opstellen en verbeteren van het deelproduct. Tot slot heb ik van veel vrienden en familie goede raad en feedback mogen ontvangen die hebben geholpen dit afstudeertraject tot een goed einde te brengen.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Naomi Bischops

Willemstad, 16 juni 2022

Samenvatting

Sinds 2013 is Curaçao lid van de Conventie van Ramsar en heeft zich daardoor verplicht de doelstellingen van de Conventie te volgen. Echter merkt Stichting Uniek Curaçao dat er geen duidelijke beleids- en managementplannen zijn voor de beschermde Ramsar gebieden, met als gevolg verandering van het ecologisch karakter. Stichting Uniek Curaçao wil graag in samenwerking met de overheid ervoor zorgen dat de Ramsar gebieden goede beleids- en managementplannen krijgt waarin vergroten van het draagvlak over het Verdrag van Ramsar bij de bevolking alsmede de toeristen en bezoekers onderdeel van is.

Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken waar de kansen liggen voor Stichting Uniek Curaçao om de overheid in actie te krijgen voor de conservering van Ramsar gebieden. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *Hoe kan Stichting Uniek Curaçao de eerste stap zetten richting een progressief beleid dat door de Curaçaose overheid is ontwikkeld met doel de kwetsbare en beschermde Ramsar conserveringsgebieden te beschermen, waarin het vergroten van belang bij de bevolking, toeristen en belanghebbenden een onderdeel is.*

Om antwoord te geven op de hoofdvraag is allereerst onderzoek gedaan naar natuurbelang en hoe dit gecreëerd wordt. Met behulp van literatuuronderzoek kwam naar voren dat educatiemateriaal en massamedia belangrijke onderdelen zijn om iemand te bereiken voor het vergroten van natuurbelangen.

Als tweede is met behulp van het resultaat uit de eerste deelvraag onderzoek gedaan naar het huidige draagvlak over het Verdrag van Ramsar. Uit fysiek afgenomen enquêtes bleek dat kennis over het Verdrag van Ramsar er niet is. Om dit draagvlak over Ramsar te vergroten, is onderzoek gedaan naar bestaande projecten binnen de Ramsar Conventie die bijgedragen hebben aan de vergroting van het draagvlak. Om te achterhalen welke middelen het beste werken, zijn tijdens de enquêtes ook vragen gesteld aan bezoekers en bewoners via welk medium zij hun informatie ontvangen. Ter onderbouwing van het adviesrapport voor de overheid is één onderdeel uitgewerkt.

Tot slot is onderzoek gedaan wat de huidige rol van de Curaçaose overheid is binnen het Verdrag van Ramsar. Met toetreding tot de Ramsar Conventie heeft de Curaçaose overheid zich namelijk in zekere mate verplicht om de doelstellingen en regelgeving van de Conventie te volgen. Echter is gebleken dat op Curaçao de Ramsar gebieden niet vertegenwoordigd zijn in de wetgeving en beleidsplannen, met als gevolg veranderingen van het ecologisch karakter. Door interviews af te nemen met belanghebbenden in de gebieden, is gebleken dat er veel kansen zijn om samenwerkingsverbanden aan te gaan om beleids- en managementplannen in te voeren. Op basis hiervan is een actiedocument opgesteld.

Inhoudsopgave

Begrippenlijst	7
1. Doel onderzoek	8
1.1. Aanleiding	8
1.2. Probleemstelling	8
1.3. Doelstelling	8
1.4. Afbakening	9
1.5. Conceptueel model	9
2. Vooronderzoek	11
2.1. Geschiedenis Conventie van Wetlands	11
2.2. Het Verdrag van Ramsar	12
2.3. Ramsar Conference of Contracting Parties	13
2.3.1. Het Strategisch Plan	13
2.4. Ramsar strategisch plan 2016-2024	14
2.4.1. Strategisch doel 1	14
2.4.2. Strategisch doel 2	14
2.4.3. Strategisch doel 3	15
2.4.4. Operationeel doel 4	15
2.5. RAMSAR op Curaçao	17
2.5.1. Beheer van de Ramsar gebieden in Curaçao	18
2.6. Malpaís/Sint Michiel	19
2.7. Rif Sint Marie	21
2.8. Noordwest Curaçao	23
2.9. Muizenberg	26
2.10. Klein Curaçao	27
3. Opbouw onderzoek	29
3.1. Vraagstelling	29
3.2. Onderzoeksmethoden	29
3.3. Beroepsproduct	31
4. Vergroting draagvlak kwetsbare natuur	32
4.1. Natuurbewustzijn	32
4.2. Educatiemateriaal	32
4.3. Massamedia	33

4.4.	Vergroten draagvlak over natuur door andere organisaties	34
4.5.	Vergroten draagvlak natuur op Curaçao.....	36
4.6.	Deelconclusie	37
5.	Vergroten draagvlak Verdrag van Ramsar	38
5.1.	Huidige draagvlak Ramsar Verdrag.....	38
5.2.	Vergroting draagvlak van het Verdrag van Ramsar eerdere projecten	38
5.3.	Vergroten draagvlak Verdrag van Ramsar door Stichting Uniek Curaçao	39
5.4.	Deelconclusie	42
6.	Rol van Curaçaose overheid in Ramsar gebieden.....	43
6.1.	Toetreding Ramsar Verdrag.....	43
6.2.	Besluitvorming Curaçaose overheid	43
6.2.1.	Het Landsbesluit van Curaçao.....	43
6.2.2.	De MER in Curaçao.....	44
6.3.	Behoud ecologisch karakter van Ramsar gebieden	44
6.4.	Reden tot beleid.....	45
6.5.	Wat is een wetland beleid?.....	45
6.6.	Opstellen van beleid	46
6.7.	Beleidsplan natuur en milieu Caribisch Nederland 2020-2030	46
6.8.	Natura2000	47
6.9.	Deelname van belanghebbenden bij Ramsar beleid	47
6.10.	Deelconclusie	49
7.	Conclusie	50
8.	Discussie.....	51
9.	Aanbevelingen	53
	Bibliografie	54

Begrippenlijst

Begrip	Betekenis
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CMS	Convention on Migratory Species
Conservatie	Behouden, voortbestaan
IOPs	International Organization Partners
IUCN	International Union for Conservation of Nature
PCB's	Polychloorbifenylen. Dit zijn schadelijke stoffen en komen voor in bepaalde soorten olie, plastic, bouwmaterialen en bestrijdingsmiddelen met chloor.
SPAW	Specially Protected Areas and Wildlife
STRP	The Scientific and Technical Review Panel
Wetland	Watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats van vogels.

1. Doel onderzoek

In dit hoofdstuk wordt kort stilgestaan bij de aanleiding, probleemstelling en doel van het onderzoek. Hierin worden termen gebruikt die in het vooronderzoek verder uitgelegd worden.

1.1. Aanleiding

De aanleiding van deze afstudeeropdracht is de onwetendheid van het Verdrag van Ramsar (ook bekend als Conventie van Ramsar) bij de lokale bevolking en overheid waardoor veel beschermde natuurgebieden onderhevig zijn aan verandering van het ecologisch karakter.

1.2. Probleemstelling

Curaçao is sinds 2013 toegetreden tot de Conventie van Ramsar middels het aandragen van verschillende natuurgebieden. Bij toetreden tot het Verdrag van Ramsar heeft Curaçao zich onderworpen aan verschillende reglementen om de kwetsbare natuurgebieden te beschermen. Echter merkt Stichting Uniek Curaçao dat er vanuit de Curaçaose overheid geen bescherming en management is van deze natuurgebieden. Hierdoor blijft het volk onbewust over het belang van deze kwetsbare natuurgebieden, met als gevolg verandering van het ecologisch karakter. Hoewel de Stichting zich actief inzet voor de conservatie van de beschermde RAMSAR gebieden, zijn zij ondertussen op zoek naar andere middelen om de belangstelling van deze natuurgebieden te vergroten. Een middel dat Stichting Uniek Curaçao voor dit doeleinde wil gebruiken, is ondersteuning bieden aan de overheid bij het opstellen van beleids- en managementplannen met als onderdeel informatievoorziening richting de bevolking.

1.3. Doelstelling

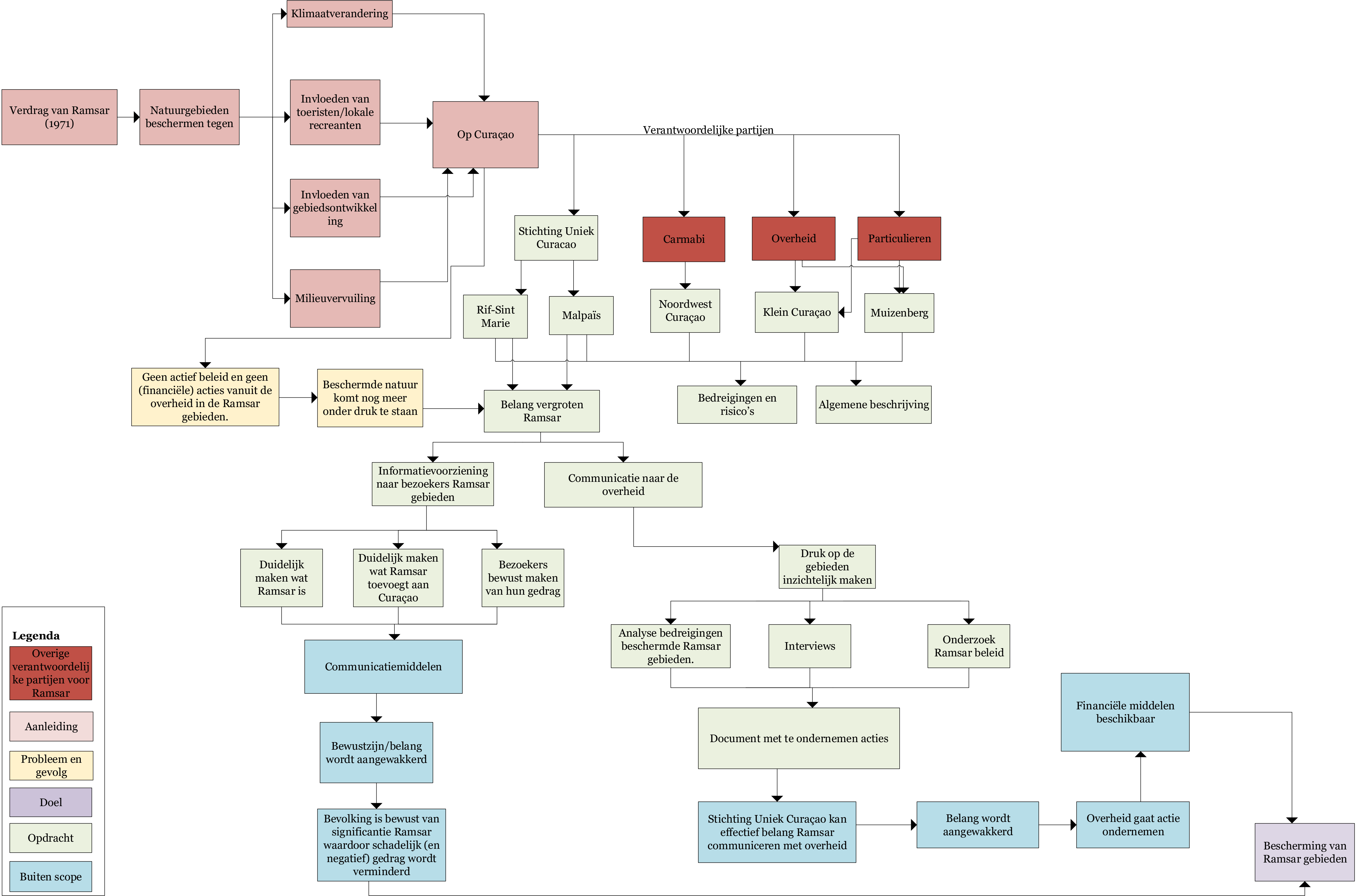
Het doel van Stichting Uniek Curaçao is het vergroten van het draagvlak over het Verdrag van Ramsar bij zowel de bevolking als de overheid. Dit wil de organisatie bereiken middels ondersteuning te bieden aan de overheid bij het opstellen van beleids- en managementplannen met als onderdeel informatievoorziening richting de bewoners alsmede de toeristen en bezoekers. Om dit doel te bereiken dient als eerst onderzoek gedaan te worden naar de werking van het Ramsar Verdrag op Curaçao en hoe dit op het moment geïntegreerd is binnen de wetgeving en richting de bevolking.

1.4. Afbakening

1. Dit onderzoek gaat niet over het politieke proces;
2. In dit onderzoek wordt enkel literatuuronderzoek uitgevoerd dat te maken heeft met bewustwording over natuur in relatie tot het volk, toerist en overheid.
3. In dit onderzoek wordt enkel literatuuronderzoek uitgevoerd dat te maken heeft met verbetering van beleidsprocessen over Ramsar gebieden;
4. De enquêtes met toeristen en de bevolking zijn willekeurig afgenomen binnen de Ramsar gebieden van Uniek Curaçao;
5. De interviews in dit onderzoek bestaan uit belanghebbenden nabij de Ramsar gebieden van Stichting Uniek Curaçao;
6. Dit onderzoek houdt geen rekening met belangen van politieke partijen;
7. Dit onderzoek is niet bedoeld om de ecologische waarde van het natuurgebied te inventariseren noch vast te stellen;
8. Het actieprogramma (beroepsproduct) is niet kortgesloten met de politieke partijen van het eiland;
9. Dit onderzoek dient ervoor om in kaart te brengen hoe Stichting Uniek Curaçao een plan kan ontwikkelen om naar de overheid te stappen om aan te dringen beleids- en managementplannen op te stellen;
10. Dit onderzoek heeft zich voornamelijk gefocust op de belanghebbenden en onderzoek binnen de Ramsar gebieden Malpaïs/Sint Michiel en Rif Sint Marie, omdat Stichting Uniek Curaçao de beherende autoriteit is over deze gebieden;
11. Dit onderzoek gaat niet in op het financiële aspect van het verdrag.

1.5. Conceptueel model

Op de volgende pagina is het conceptueel model van dit onderzoek weergegeven. Dit conceptueel model laat de oorzaak-gevolg relatie zien met de te onderzoeken onderdelen om tot het beroepsproduct te komen. In het conceptueel model is grafisch weergegeven wat de stageopdracht is en hoe deze een aanzet gaat geven voor de conservatie van de Ramsar gebieden.

2. Vooronderzoek

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat het Verdrag van Ramsar is en hoe deze op Curaçao van toepassing is, zodat er een duidelijke aanleiding is naar de opdracht van deze afstudeerstage.

2.1. Geschiedenis Conventie van Wetlands

De *Ramsar Convention on Wetlands*, ook wel bekend als het Ramsar Verdrag of de Ramsar Conventie, is een intergouvernamenteel verdrag wat opgericht is op 2 februari 1971 in de Iraanse stad Ramsar. Ramsar is het eerste moderne en globale intergouvernamenteel verdrag op het gebied van conservatie en duurzaam gebruik van natuurlijke bronnen (Ramsar, 2007).

De originele naam van het verdrag is *The Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat* (de conventie van wetland die van internationaal belang zijn met in het bijzonder leefgebieden voor watervogels) en doelde voorheen op de conservatie en het slim gebruik van wetlands die hoofdzakelijk een leefgebied waren voor watervogels. Echter is over de jaren heen deze term veranderd en heeft de Conventie haar beleid uitgebreid naar alle aspecten die te maken hebben met een wetland. Dit betekent dat er gekeken wordt naar een wetland als een ecosysteem die erg belangrijk zijn voor de conservatie van biodiversiteit en de gezondheid van menselijke samenlevingen (Ramsar, 2007). Indien een land wil toetreden tot de Ramsar Conventie, moet het land akkoord gaan met verschillende “wetten” die tijdens de oprichting van de Conventie zijn opgesteld. Deze wetten zijn te vinden in bijlage I.

Bij toetreding tot de Conventie van Ramsar, gaat een land akkoord met de volgende regels:

1. Het voordragen van belangrijke gebieden

De eerste verplichting van de Conventie is dat de deelnemende partij ten minste één wetland moet aandragen bij het moment van toetreding, zodat deze wetland tot de lijst van wetland met internationaal belang, in het Engels ‘*List of Wetlands of International Importance*’, gaat behoren. Deze lijst staat ook bekend als de Ramsar Lijst en heeft als doel bevorderen van de conversatie en het toevoegen van nieuwe wetland aan de Ramsar Lijst (artikel 2). Selectie voor de Ramsar Lijst wordt gebaseerd op de significantie van het wetland als het gaat om ecologie, botanie, zoölogie, limnologie of hydrologie.

In artikel 3.2 is opgenomen dat elk deelnemende partij verplicht is om zo vroeg mogelijk geïnformeerd te worden indien het ecologisch karakter van een Ramsar wetland is veranderd of gaat veranderen ten gevolge van technologische ontwikkelingen, vervuiling of andere menselijke activiteiten. Informatie over deze veranderingen moet onmiddellijk gemeld worden bij het Ramsar Secretariaat.

2. Verstandig gebruik (artikel 3 van de Conventie)

Bij deelname aan de Conventie is een algemene verplichting aanwezig voor de deelnemende partijen om de conservatieplannen van de wetlands op te nemen in de overheidsplannen als het gaat om nationaal landgebruik. De partijen hebben zichzelf toegewijd om een plan op te stellen en te implementeren om het verstandig gebruik van wetlands in het land te promoten.

3. Reservaten en trainingen (artikel 4 van de Conventie)

Deelnemende partijen zijn volgens artikel 4 van de Conventie verplicht tot het creëren van natuureservaten in wetlands die zowel bij de Ramsar Lijst horen als wetlands die niet tot deze lijst behoren. Daarnaast wordt ook van deze partijen verwacht om trainingen te promoten op het gebied van wetlandonderzoek, -management en -bewaking.

4. Internationale samenwerking (artikel 5 van de Conventie)

Deelnemende partijen hebben ook ingestemd om met andere deelnemende partijen te raadplegen over implementatie van de Conventie, vooral als het gaat om grensoverschrijdende wetlands, gedeelde watersystemen en gedeelde (dier)soorten.

2.2. Het Verdrag van Ramsar

De Ramsar Conventie is geen soevereine autoriteit en kan daardoor geen sancties opleggen tegen overtredingen of het in gebreke blijven van verdragsverplichtingen. Desalniettemin betekent dit niet dat het Verdrag van Ramsar geen effect heeft. De voorwaarden van een internationale conventie vormen een plechtig verdrag en zijn bindend als het gaat om internationaal recht. Indien een partij faalt in de verwachtingen van de Conventie, kan het leiden tot politiek of diplomatische ongemak in spraakmakende internationale fora of de media. Indien een partij het niet lukt om zich te houden aan de afspraken van de Conventie, kan dit effect hebben op het verkrijgen van internationale fondsen.

Een van de meest belangrijkste onderdelen bij de verantwoordelijkheden van een partij is de verslaglegging van de implementatie van de Conventie in hun gebieden. De partijen leggen hun vooruitgang vast door elke drie jaar Nationale Rapporten in te dienen bij de Conferentie van de Deelnemende Partijen (*Conference of the Contracting Parties*). Daar komt bij dat van de partijen verwacht wordt dat zij verslag leggen bij het secretariaat indien er veranderingen of bedreigingen voordoen aan het ecologisch karakter van een wetland die op de Ramsar Lijst staat, zie artikel 3.2. In bijlage I. Daarnaast dienen de partijen ook verantwoording af te leggen indien het secretariaat vraagt naar desbetreffende rapporten die zij gekregen hebben van derde partijen.

Tijdens de Conventie van Wetlands, zijn 9 criteria tot stand te komen. Een wetland wordt geïdentificeerd als zijnde van internationaal belang indien het gebied voldoet aan een van de negen criteria (Secretariat R. , An introduction to the Ramsar convention on wetlands 7th ed., 2016) die zijn aangenomen tijdens de vierde, zesde en zevende bijeenkomst van de Conventie van de Contracterende Partijen, dat zijn:

1. **Criterium 1:** Indien het wetland een zeldzame of uniek voorbeeld betreft van een natuurlijk wetlandtype binnen de betreffende biogeografische regio;
2. **Criterium 2:** Indien het wetland kwetsbare, bedreigde of kritisch bedreigde soorten huisvest of bedreigde ecologische gemeenschappen;
3. **Criterium 3:** Indien het wetland populaties van plant- en/of diersoorten huisvest van belang voor het handhaven van de biodiversiteit van een specifieke biogeografische regio;
4. **Criterium 4:** Indien het wetland plant- en/of diersoorten huisvest tijdens een kritisch stadium in hun levenscyclus, of hen huisvest gedurende ongunstige omstandigheden;
5. **Criterium 5:** Het wetland huisvest regelmatig 20.000 of meer watervogels;
6. **Criterium 6:** Het wetland huisvest regelmatig 1% van de individuen van een populatie van een soort of ondersoort van watervogels;
7. **Criterium 7:** Een wetland dient van internationaal belang worden beschouwd indien het een significant deel van endemische vissoorten, -ondersoorten of -families herbergt of tijdens hun levenscyclustadia en/of tijdens soorteninteracties en/of populaties die representatief zijn voor wetlandwaarden en hierdoor bijdragen aan globale biodiversiteit;
8. **Criterium 8:** Een wetland kan van internationaal belang worden beschouwd indien het een belangrijke voedselbron vormt voor vissen, een kraamkamer of een paaigrond betreft en/of als migratieroute fungeert, waarvan visbestanden, vanuit het wetland ofwel van elders afhankelijk zijn;

9. **Criterium 9:** Het wetland herbergt meer dan 1% van een niet vogelsoort.

Enkele voorbeelden van voordelen waar deelnemende landen van kunnen profiteren bij deelname aan de Ramsar Conventie zijn:

- Het biedt een mogelijkheid voor een land om haar stem te laten horen in de belangrijkste intergouvernementele forum over internationale samenwerking voor het behoud en verstandig gebruik van wetlands;
- Brengt meer publiciteit en prestige voor de wetlands die op de Lijst van Wetlands met Internationaal Belang staan waardoor er meer mogelijkheden zijn voor steun bij het opstellen van maatregelen over de instandhouding en verstandig gebruik van wetlands;
- Biedt mogelijkheden tot deskundig advies over nationale en site-gerelateerde problemen over het behoud en beheer van wetlands via contacten met het personeel van het Ramsar Secretariaat en met behulp van de Ramsar Advisory Missie indien nodig.
- Moedigt internationale samenwerking op het gebied van wetland problemen aan en biedt de mogelijkheid van ondersteuning voor waterrijke projecten, middels de Conventie's eigen programma's voor kleine subsidies of via de contacten van de Conventie.

2.3. Ramsar Conference of Contracting Parties

De Ramsar Conferentie van Deelnemende Partijen (COP) is een Conferentie die om de drie jaar wordt gehouden waarbij afgevaardigden van de deelnemende partijen bijeenkomen (Secretariat R. , An introduction to the Ramsar convention on wetlands 7th ed., 2016). De COP wordt gehouden om het behoud van wetlands te bevorderen en collectieve beslissingen te nemen ter verbetering van het beheer binnen de Ramsar gebieden. De COP is tevens ook het beleid makende orgaan van de Conventie. Tijdens deze Conferentie worden besluiten vastgelegd in resoluties en aanbevelingen om het werk van de deelnemende partijen te beheren en de doelstellingen van elke deelnemende partij te verwezenlijken. Als gevolg van deze bijeenkomsten wordt het kader van de Conventie telkens bijgewerkt. Dit betekent dat de doelstellingen van de Conventie uitgebreid worden. Een voorbeeld hiervan is dat bij oprichting van de Conventie de doelstellingen gericht waren op het beschermen van watervogels, tegenwoordig heeft dit concept zich uitgebreid naar alle aspecten die te maken hebben met de instandhouding van een wetland. Afgevaardigden van derde landen, intergouvernementele instellingen en nationale en internationale niet-gouvernementele organisaties kunnen aan deze vergaderingen deelnemen als niet-stemgerechtigde waarnemers.

2.3.1. Het Strategisch Plan

In de zesde Conferentie van Deelnemende Partijen in 1996 werd het eerste innovatieve Strategisch Plan 1997-2022 ontwikkeld. Dit Strategisch Plan werd een model voor het planproces in andere Conferenties. Dit Strategisch Plan stelt primaire doelstellingen op en de acties die verwacht of gevraagd worden van niet alleen de partijen, maar ook het Permanent Comité (Standing Committee), het Secretariaat, het STRP, de IOP's en andere meewerkende partijen. Dit Strategisch Plan wordt om de vier jaar opgesteld tijdens de Conferentie van Deelnemende Partijen.

De Conventie van Ramsar werkt momenteel onder haar vierde Strategisch Plan voor de periode 2016-2024.

2.4. Ramsar strategisch plan 2016-2024

In dit hoofdstuk worden de doelen van het Strategisch Plan uitgelegd welke nu gelden. Zodat er duidelijkheid is over de doelen waar de Ramsar gebieden aan dienen te voldoen.

2.4.1. Strategisch doel 1

Strategisch doel 1 van dit plan gaat over het aanpakken van de menselijke invloeden in wetlands die verlies en degradatie van het gebied veroorzaken.

Deelnemende partijen, het secretariaat, regionale initiatieven en IOPs gaan meer samenwerken met relevante belanghebbenden om bedreigingen te verminderen, trends te beïnvloeden, wetlands te herstellen en goede initiatieven te communiceren.

- I. De vooruitgang van wetlands ligt in nationale/lokale beleidsstrategieën en plannen met betrekking tot belangrijke sectoren zoals water, energie, mijnbouw, landbouw, toerisme, stadsontwikkeling, infrastructuur, industrie, bosbouw, aquacultuur, visserij op nationaal en lokaal niveau.
- II. Watergebruik respecteert de behoeften van het wetland-ecosysteem om aan hun functies te voldoen en diensten te verlenen op de juiste schaal op bassin niveau of langs kustzones.
- III. Routes die het mogelijk maakt om invasieve soorten te introduceren en uitbreiden worden beheerst of uitgeroeid. Beheersmaatregelen zijn voorbereid, opgesteld en geïmplementeerd om de introductie van deze invasieve soorten te voorkomen.

2.4.2. Strategisch doel 2

Strategisch doel 2 van dit plan gaat over het effectief conserveren en beheren van het ecologisch netwerk van een Ramsar gebied. Ramsar gebieden vormen het grootste internationaal ecologisch netwerk van de wereld. Dit netwerk vormt de ruggengraat van een groter netwerk van een wetland.

Deelnemende partijen dienen zich toe te wijden voor het beschermen en effectief beheren van de bestaande Ramsar gebieden. Bovendien bieden zij gelegenheid voor volledige en effectieve deelname van belanghebbenden, waaronder volkeren en lokale gemeenschappen. Tegelijkertijd dienen de partijen het bereik van de Conventie te vergroten door continu te werken aan het toevoegen van meer gebieden aan de Ramsar Lijst.

- IV. Het ecologische karakter van het Ramsar gebied wordt beheerd en hersteld door middel van effectieve planning en geïntegreerd management.
- V. Er is een aanzienlijke toename in oppervlakte en ecologische connectie in het netwerk van het Ramsar gebied. In het bijzonder ondervertegenwoordigde soorten wetlands, inclusief ecologische regio's en grensoverschrijdende gebieden.
- VI. De gebieden die risicovol zijn als het gaat om verandering van ecologisch karakter zijn in kaart gebracht en plannen zijn gevormd.

2.4.3. Strategisch doel 3

Strategisch doel 3 van dit plan gaat over het verstandig gebruik van alle wetlands. Het verstandig gebruik van alle wetlands vereist dat de partijen ervoor zorgen dat ze nieuwe wetlands voordragen naast de gebieden die al onder het Verdrag zijn aangenomen. Dit werk kan plaatsvinden bij de nationale, sub-nationale, regionale en grensoverschrijdende niveaus, inclusief stroomgebied niveau. Hoofdzakelijk erkenning van functies binnen ecosystemen, diensten en voordelen in een breed scala van sectoren en met een breed scala aan actoren zal het succes van deze inspanning helpen verzekeren.

- VII. Nationaal wetlandinventarisatie is gestart, afgerond of bijgewerkt. Ook zijn deze verspreid en gebruikt voor het promoten van het behoud en effectief beheer van alle wetlands.
- VIII. Het verstandig gebruik van wetlands wordt versterkt door geïntegreerd management op de juiste schaal, onder andere binnen een stroomgebied of langs een kustzone.
- IX. De traditionele kennis, innovaties en praktijken van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen die relevant zijn voor het verstandig gebruik van wetlands en hun gebruik van wetlandbronnen zijn gedocumenteerd, gerespecteerd, onderworpen aan de nationale wetgeving en relevante internationale verplichtingen. Deze componenten zijn volledig geïntegreerd en weerspiegeld in de uitvoering van het Verdrag met een volledige en effectieve participatie van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen op alle relevante niveaus.
- X. Wetlandfuncties, -diensten en -voordelen zijn wijdverbreid gedemonstreerd, gedocumenteerd en verspreid.
- XI. In aangetaste wetlands vindt herstel plaats, waarbij prioriteit wordt gegeven aan wetlands die relevant zijn voor het behoud van biodiversiteit, risicovermindering, levensonderhoud en/of mitigatie en aanpassing aan klimaatverandering.
- XII. Verbeterde duurzaamheid van belangrijke sectoren zoals water, energie, mijnbouw, landbouw, toerisme, stedelijke ontwikkeling, infrastructuur, industrie, bosbouw, aquacultuur en visserij zijn verwezenlijkt indien deze gevolgen hebben voor de gebieden en bijdragen aan het behoud van de biodiversiteit en menselijk levensonderhoud.

2.4.4. Operationeel doel 4

Het zal van vitaal belang zijn voor het voortbestaan van wetlands en het succes van de Conventie voor partijen om de uitvoering van het Strategisch Plan te verbeteren. Verschillende benaderingen zullen de implementatie van de drie strategische doelen, en uiteindelijk de Conventie zelf, versterken. Het gaat daarbij om kritische acties die de deelnemende partijen dienen te ondernemen in samenwerking met andere partijen en eenheden, in het bijzonder met betrekking tot wetenschappelijk en technisch advies en begeleiding, het mobiliseren van middelen, bewustmaking, zichtbaarheid en capaciteitsopbouw van het publiek. Het Ramsar secretariaat zal ook een vitale rol spelen in de vergroting van de bewustwording en zichtbaarheid van de Conventie, evenals het mobiliseren van middelen om verbeterde uitvoering te ondersteunen.

- XIII. Wetenschappelijke begeleiding en technische methodologieën op globaal en regionaal niveau worden ontwikkeld over relevante onderwerpen en zijn beschikbaar voor beleidmakers en beoefenaars in een geschikt formaat en taal.
- XIV. Ramsar Regionale Initiatieven met de actieve betrokkenheid en ondersteuning van de partijen in elke regio worden versterkt en ontwikkeld tot doeltreffende instrumenten om te helpen bij de volledige uitvoering van het Verdrag.
- XV. Instandhouding van wetlands en verstandig gebruik worden geïntegreerd in communicatie, capaciteitsontwikkeling, educatie, participatie en bewustzijn.

- XVI. Financiële en andere middelen voor het effectief implementeren van het vierde Ramsar Strategisch Plan 2016 – 2024 worden beschikbaar gesteld.
- XVII. Internationale samenwerking wordt versterkt op alle niveaus.
- XVIII. Capaciteitsopbouw voor de uitvoering van het Verdrag en het vierde Ramsar Strategisch Plan 2016 – 2024 is verbeterd.

2.5. RAMSAR op Curaçao

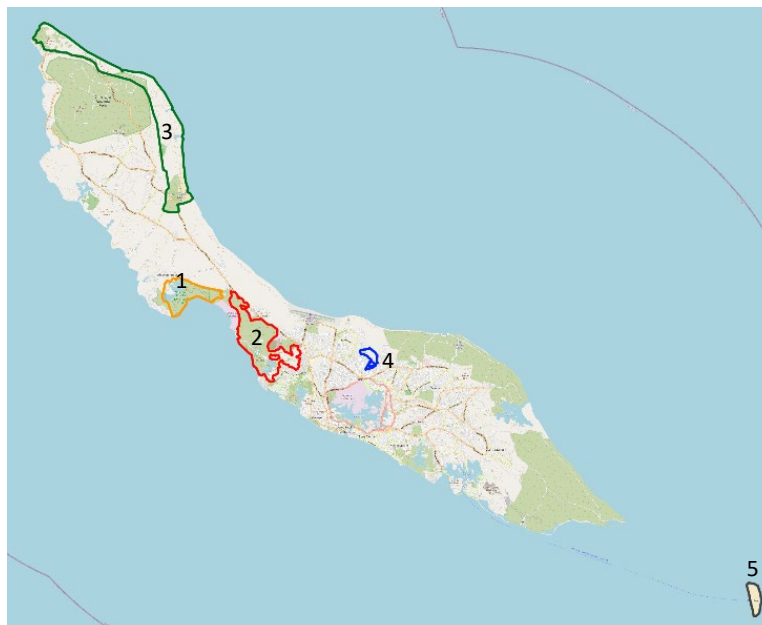
Met de komst van het Verdrag van Ramsar zag Curaçao de perfecte kans om enkele gebieden hiervoor op te geven. Echter was het van belang om de gebieden intensief te onderzoeken alvorens deze aangedragen werden aan de Conventie van Ramsar. Dit onderzoek had ten doel het in kaart brengen welke gebieden op grond van de Ramsar criteria in aanmerking kwamen voor de status van Ramsar gebied. Uiteindelijk zijn negen gebieden gekozen die belangrijk zijn voor de eilandelijke natuur (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Deze gebieden zijn tegelijkertijd belangrijke vertegenwoordigers van unieke ecosystemen en natuurwaarden binnen de Caraïbische Regio. Deze natuurwaarden variëren van koraalrifkwaliteit tot vogelsoorten die bijna uitsluitend op Curaçao voorkomen (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012).

Van de negen voorgedragen gebieden zijn uiteindelijk vier gebieden in aanmerking gekomen voor het Ramsar Verdrag, dat zijn:

- Rif-Sint Marie (2013)¹;
- Malpaïs/Sint Michiel (2013)²;
- Noord west Curaçao (2013)³;
- Muizenberg (2013)⁴.

In 2018 is tevens de Ramsar Lijst van Curaçao uitgebreid met het eiland Klein Curaçao⁵. De Ramsar gebieden van Curaçao zijn te zien op figuur 1.

Ondanks het feit dat deze gebieden tot het Verdrag van Ramsar behoren, zijn de onderlinge verschillen erg groot. Deze verschillen zijn niet alleen op het gebied van natuurwaarden, maar ook van beheer en beleid.

Figuur 1. De Ramsar gebieden van Curaçao. Bron: Naomi Bischops

2.5.1. Beheer van de Ramsar gebieden in Curaçao

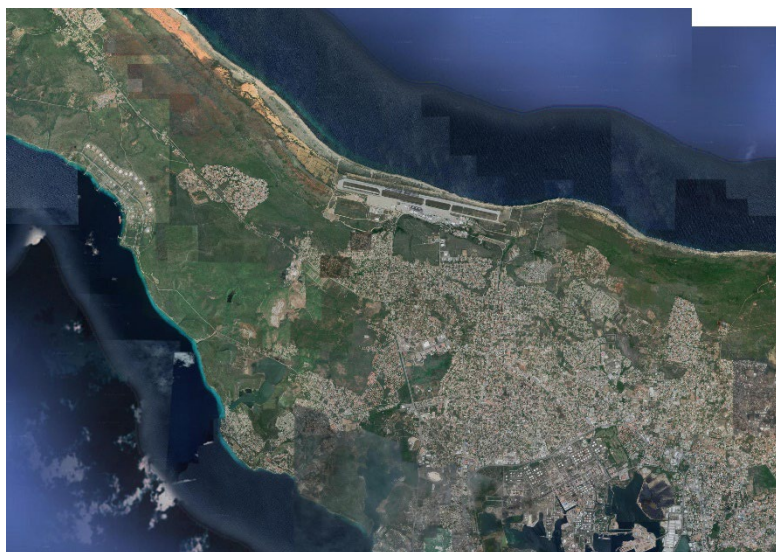
Bij het aandragen van de Ramsar gebieden hebben verschillende partijen de beherende autoriteit gekregen over de gebieden, namelijk:

- Rif Sint Marie, behoort tot Ramsar Verdrag sinds 2013 en staat onder beheer van Stichting Uniek Curaçao.
- Malpaïs/Sint Michiel, behoort tot het Ramsar Verdrag sinds 2013 en staat onder beheer van Stichting Uniek Curaçao.
- Noordwest Curaçao, behoort tot het Ramsar Verdrag sinds 2013 en is in beheer van Carmabi. Stichting Uniek Curaçao voert onderhoud uit in de gebieden Boka Ascencion, Boka Patrick en Watamula.
- Muizenberg, behoort tot het Ramsar Verdrag sinds 2013 en is in beheer van de Curaçaose overheid
- Klein Curaçao, behoort tot het Ramsar Verdrag sinds 2018 en is in beheer van de Curaçaose overheid.

2.6. Malpaïs/Sint Michiel

Figuur 2. Ramsar gebied Malpaïs/Sint Michiel. Bron: Naomi Bischops

Figuur 3. Ramsar gebied Malpaïs/Sint Michiel. Bron: Google Earth.

Malpaïs/Sint Michiel is een gebied van 1 100 ha. Hoewel het gebied als één is aangenomen, is duidelijk te zien dat Malpaïs en Sint Michiel erg van elkaar verschillen. Het zuidelijke gebied bestaat uit de saliña van Sint Michiel, een zout binnenwater dat een open verbinding heeft met zee. Rondom deze saliña zijn flora te vinden die kenmerkend zijn voor een zoutwaterplas. Het Noordwestelijk gedeelte van dit gebied bestaat hoofdzakelijk uit droogland, met in het midden een dam voor zoetwateropvang. Voor dit Ramsar gebied is Stichting Uniek Curaçao de beherende autoriteit. Het gebied is aangenomen als Ramsar, omdat het voldoet aan criteria 1, 2, 4 en 6.

Sint Michiel

Vanwege het rustige water in het meest Noordwestelijke deel van de baai, zijn hier veel Caraïbische flamingo's te vinden. Deze soort is beschermd door de Conventie van Migrerende Soorten (Convention of Migratory Species). Er is geconstateerd dat deze flamingo zelfs in populatie groeit binnen het gebied in de droge tijd (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Sint Michiel bevat belangrijke voedselbronnen voor deze flamingosoort. Daarnaast maakt dit gebied niet alleen deel uit van een voedselnetwerk op Curaçao, maar voor het gehele Caraïbisch gebied. Daarnaast biedt het gebied ook onderdak aan de Caraïbische meerkoet, een vogelsoort dat ernstig bedreigd is en op de IUCN Rode Lijst staat.

Malpaïs

Malpaïs wordt gekenmerkt door de dam die gebouwd is door Shell in het begin van de 20^e eeuw. Bij hevige neerslag stroomt het gebied vol met water, waardoor een groot zoetwatermeer ontstaat wat op den duur weer diverse vogelsoorten en mariene leven trekt. Dit zoetwatermeer is, naast die van Muizenberg, de enige zoetwaterbron van het eiland (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Afhankelijk van de hoeveelheid regen, kan het meer wel 5 meter diep worden over een lengte van 100 meter. Het water kan tevens meer dan één jaar na de hevige regenperiode blijven staan. In tijden dat het gebied een meer heeft, overwinteren en broeden verschillende vogelsoorten in het gebied, zoals eenden en koeten. Ook is geconstateerd dat 7 vogelsoorten in het gebied broeden, zoals de Bahama

pijlstaart, Amerikaanse koet, Caraïbische koet, Amerikaanse waterhoen en de Dikbekfuut (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012).

Inmiddels is het gebied een zelfregulerend ecologisch systeem dat minstens zo ongerept en compleet is als het gebied rond de Christoffelberg (Stichting Uniek Curaçao, 2003). Verder is er veel diversiteit en zeldzame vegetatie aanwezig. Doordat zoetwater erg schaars is op het eiland, is het van ecologisch, sociaal en economisch belang. Tijdens hevige regentijden stroomt de dam nog steeds vol, omdat het gebied benedenstrooms ligt, waardoor de neerslag uit het omliggende (en hoger gelegen) gebied hierop afstroomt. Hier infiltreert het zoetwater in de grond en voedt daarmee de voorraad van het grondwater aan waardoor vegetatie kan groeien.

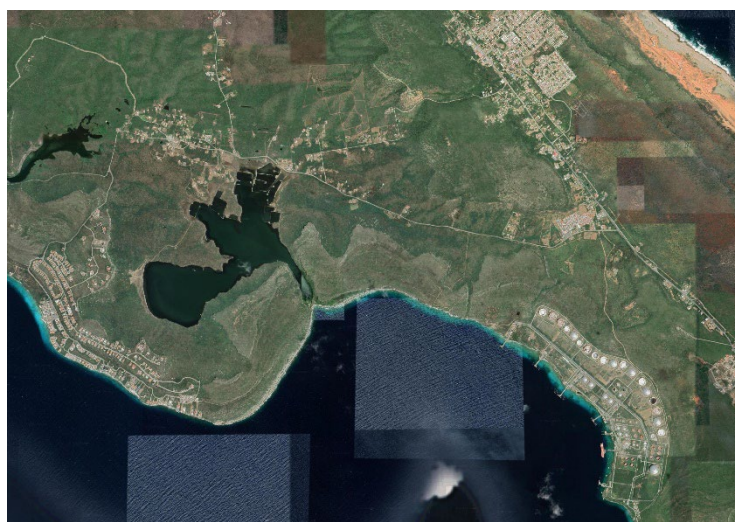
De grootste bedreigingen voor dit gebied zijn (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012):

1. De vuilstortplaats van Selikor ten Noordwesten van het gebied. De vuilstortplaats (landfill) ligt minder dan 1 km verwijderd met de grens van het Ramsar gebied. Hierdoor wordt het gebied bedreigd met de afstroom van ondergrondse gifstoffen.
2. Recreanten met loslopende honden. De loslopende honden zijn een bedreiging voor vogels en andere diersoorten, zoals de witstaarthert.

2.7. Rif Sint Marie

Figuur 4. Ramsar gebied Rif Sint Marie. Bron: Naomi Bischops

Figuur 5. Ramsar gebied Rif Sint Marie. Bron: Google Earth.

Rif-Sint Marie, gelegen in het westen van Curaçao, bestaat hoofdzakelijk uit een groot wetland en is in totaal 667 ha groot (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Voor dit Ramsar gebied is Stichting Uniek Curaçao als beherende autoriteit aangewezen (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012).

Rif-Sint Marie voldoet aan criteria 2, 4 en 8 en is daarom aangenomen als Ramsar gebied. Het gebied bevat een erg gevarieerde natuur en staat bekend om de trek van de Caraïbische flamingo (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Daarnaast zijn er ook veel bedreigde en kwetsbare mariene soorten aanwezig. Hierdoor is het gebied van groot internationaal belang. Ook is er een koraalrif aanwezig, wat bescherming biedt voor bedreigde koraalsoorten zoals de *Acropora palmata* en de *Acropora cervicornis*, zie figuur 6 en 7. Deze soorten zijn ook opgenomen in de SPAW, lijst 2 (Region., 2019). Dit koraalrif wordt tevens ook gebruikt door bedreigde schildpadsoorten zoals de Lederschildpad en Karetschildpad, zie figuur 10 en 11 op de volgende pagina.

Figuur 6. *Acropora palmata* koraal.

Bron afbeelding: <https://reefguide.org/elkhorncoral.html>
geraadpleegd op 17-03-2022

Figuur 7. *Acropora cervicornis* koraal.

Bron afbeelding: <https://reefguide.org/staghorn.html>
geraadpleegd op 17-03-2022

De grootste bedreigingen voor dit gebied zijn:

1. Recreanten met loslopende honden. Deze honden verstoren vaak het leefgebied van de flamingo's, waardoor deze wegtrekken uit de gebieden
2. Gebiedsontwikkeling voor toerisme in het omliggende gebied (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Verwijdering van vegetatie tijdens de bouw van toeristische complexen, zoals een hotel, kan leiden tot een vergrote modderstroom vanuit de bergen naar het binnenwater (saliña).
3. Olieraffinaderij Bullenbaai. In 2012 is er in de raffinaderij van Bullenbaai een olieopslagtank gelekt, waardoor veel olie het binnenwater ingestroomd is. Dit olielek had veel gevolgen voor de flamingo's, het mariene leven, het koraalrif en flora in het gebied (Vermeij, 2012), zie figuur 8 en 9.

Figuur 8. Besmeurde flamingo.

Bron: Krantenartikel onafhankelijk dagblad voor Curaçao, Aruba en Bonaire. 27 augustus 2012. Geraadpleegd op 16-03-2022.

Figuur 9. Besmeurde krab.

Bron: Amigoe dagblad, 25 augustus 2012. Geraadpleegd op 16-03-2022

Figuur 10. Lederschildpad

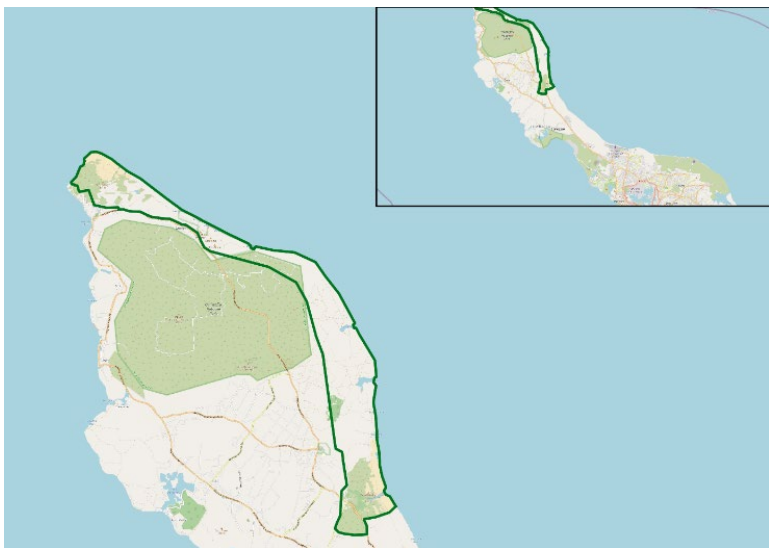
Bron afbeelding: <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=26729> geraadpleegd op 17-03-2022

Figuur 11. Karetschildpad

Bron afbeelding: <https://dierpedia.nl/schildpadden/karetschildpad/> geraadpleegd op 17-03-2022

2.8. Noordwest Curaçao

Figuur 12. Ramsar gebied Noordwest Curaçao. Bron: Naomi Bischops

Figuur 13. Ramsar gebied Noordwest Curaçao. Bron: Google Earth.

Noordwest Curaçao betreft een gebied van 2 441 hectare en bevat verschillende parken. Het gebied valt onder de beherende autoriteit van Carmabi (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Het gebied bevat veel koraalriffen, kustlagunes met zeegras en mangrovebomen, kalksteenterrassen aan de kust, binnenlandse heuvels met altijdgroene vegetatie, zoetwater dammen, natuurlijke bronnen en droge, bladverliezende struiken. Het gebied bevat ook twee bestaande natuurparken, namelijk Shete Boka en het Christoffel Park. De verschillende boka's (mondingen) aan de Noordwestkust zijn erg belangrijk als broedhabitat en voedselbron van bedreigde zeeschildpadden (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Het gebied voldoet aan Ramsar criteria 2, 3, 4, 6 en 8.

Hoewel Carmabi beheer heeft binnen dit gebied, voert Stichting Uniek Curaçao onderhoud uit in de gebieden Watamula, Boka Ascencion en Boka Patrick. Dit onderhoud bestaat niet alleen uit het schoonhouden en controleren van de drie gebieden, maar ook het monitoren van het Sargassum wier, het aanleggen en onderhouden van wandelpaden en *hiking trails* en het verbeteren van de leefkwaliteit in de gebieden.

Het gebied heeft erg diverse natuur. Van het koraalsteenlandschap langs de kust tot de altijdgroene heuvels in het binnenland biedt het gebied veel biodiversiteit. Langs de kust is het gebied, samen met Klein Curaçao, het belangrijkste voor de broedmogelijkheden van verschillende zeeschildpadden. Zo is geconstateerd dat de ernstig bedreigde Lederschildpad en de Onechte karetschildpad in dit gebied broeden. Daarnaast gebruikt de Caraïbische flamingo het gebied, voornamelijk Boka Grandi, als rustgebied met een rijke hoeveelheid van voedsel. Op het uiterste westpunt van Curaçao, dichtbij Watamula, gebruikt de Bruine gent de kalksteen terrassen van het gebied als rustplaats. De Bruine gent heeft sinds 1984 geleden aan een afname in populatie van 59% en is daarom bestempeld als Caraïbische risicosoort (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Ook is het gebied kenmerkend voor de aanwezige populatie van de Amerikaanse dwergstern die daar broeden. De Caraïbische populatie werd in 1984 geschat op 6000 vogels en heeft sindsdien te maken gehad met een afname van 25% in 2007 (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012).

Het gebied bevat ook 50 verschillende bijzondere plantsoorten dat alleen te vinden is binnen de grenzen van het park (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Landslakken, inheems voor de Nederlandse

Benedenwindse Eilanden, zijn ook te vinden in dit gebied. In totaal bevinden 10 van de 11 inheemse ondersoorten van vogels zich in het gebied en broeden ze daar. Daar komt bij dat de beschutte stranden binnen dit gebied een van de meest belangrijke overgebleven broedgebieden zijn van de zeeschildpadden op Curaçao. Drie baaien, de Bartolbaai, Playa Grandi en Boka Ascencion, voorzien de zeeschildpadden van zeegras die de schildpadden eten.

Bedreigingen van het gebied:

1. Menselijke en dierlijke verstoring. Door loslopende honden en overige zwefdieren (katten, geiten) wordt de vegetatie en broedhabitat van de bedreigde Amerikaanse dwergstern verstoord.
2. Illegaal vee. Ook illegaal vee dat in de gebieden loslopen zorgen voor de afname van bijzondere vegetatie.
3. Menselijke vervuiling. Grote gedeeltes van de Noordwestelijke koraalriffen worden beïnvloed door menselijke vervuiling. Deze vervuiling bestaat uit drijvend puin/afval. De koraalriffen die stroomafwaarts van Hato liggen, zijn erg vervuild geraakt door PCB's, zware metalen en ander antropogene verontreinigingen ten gevolge van jarenlange afvaldumpingen bij Hato.
4. Illegale activiteiten van het leger. De koninklijke landmacht maakt actief gebruik van Ramsar gebied Noordwest Curaçao. Dit doen zij ongecontroleerd en zonder enige vergunning. Deze activiteiten kunnen een negatieve invloed hebben op de broedende vogels en overige (kwetsbare) fauna.

5. Natuurlijke vervuiling. Door klimaatverandering heeft Curaçao sinds 2015 te maken met een verergerde toename van Sargassum wier. Sinds 2017 verslechterd de situatie elk jaar met als resultaat dat binnen een korte periode de hele baai vol ligt met dit Sargassum wier, zie figuren 14 tot en met 17. Dit heeft ten gevolge een toename in de dood van zeeschildpadden.

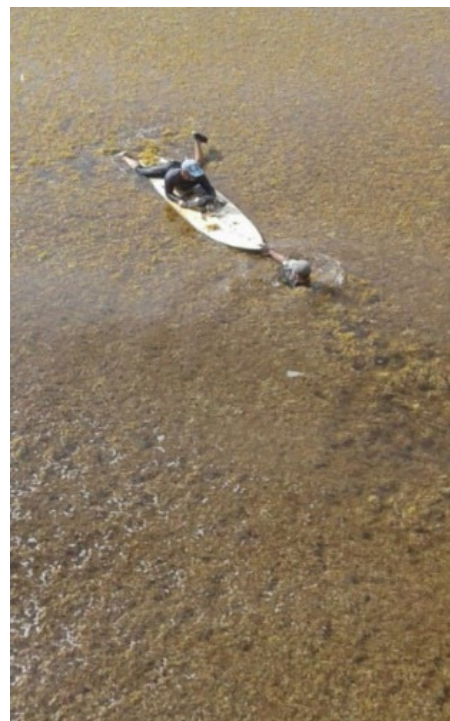
Figuur 14. Sargassum op 24 februari Ascension. *Bron: Naomi Bischops*

Figuur 15. Sargassum op 4 maart Ascension. *Bron: Naomi Bischops*

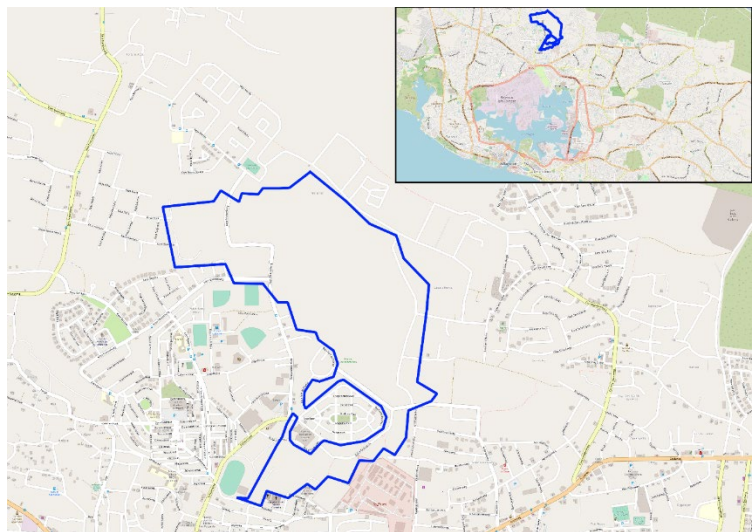

Figuur 16. Reddingsactie schildpadden 2020.
Bron: Stichting Uniek Curaçao

Figuur 17. Reddingsactie schildpadden 2020.
Bron: Stichting Uniek Curaçao

2.9. Muizenberg

Figuur 18. Ramsar gebied Muizenberg. Bron: Naomi Bischops

Figuur 19. Ramsar gebied Muizenberg. Bron: Google Earth

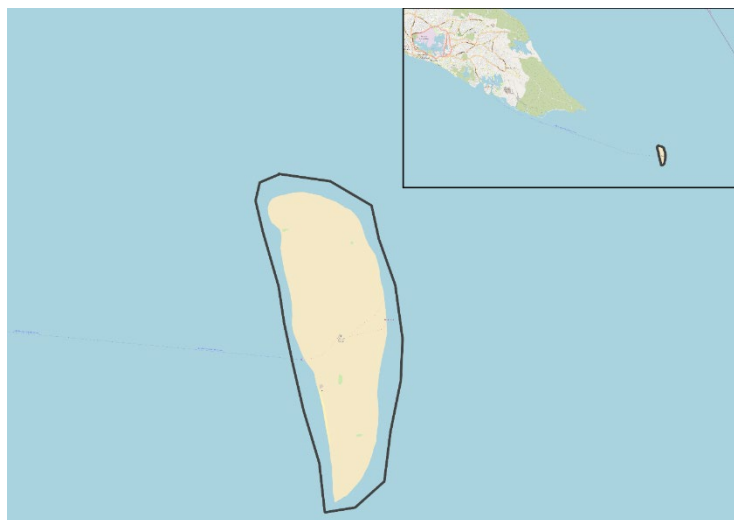
Het gebied Muizenberg(dam) bevat het grootste zoetwaterreservoir op het eiland van Curaçao, met een capaciteit van 650.000 m³ (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Tijdens hevige regenval in het regenseizoen stroomt het water vanuit de omliggende heuvels naar dit gebied. Hierdoor worden de grondwaterreservoirs aangevuld en groeit flora in het omliggende gebied. Dit gebied valt onder de beherende autoriteit van de Curaçaose overheid, in het bijzonder het Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Het gebied is een kenmerkend Ramsar gebied, omdat het in aanmerking komt met de Ramsar criteria 1, 2, 4 en 6.

Het zoetwatermeer van Muizenberg bevat de populatie van de Caraïbische koet, wat op de lijst van kwetsbare diersoorten staat bij de IUCN Rode Lijst. De Caraïbische koet is een inheemse vogelsoort en wordt beschouwd als zeldzaam. Door de gevolgen van jagen, verzamelen van eieren, habitat verlies en geïntroduceerde roofdieren neemt de populatie van deze vogelsoort sterk af (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Door de aanwezigheid van dit zoetwatermeer broedt de Caraïbische Koet binnen dit gebied. Daarnaast worden er ook honderden meerkoeten gespot waarvan het broeden vastgesteld is tussen januari en maart. Het gebied wordt overigens ook regelmatig bewoond door trekvogels zoals de Waterhoen, Dikbekfuut en de Bahamapijlstaart. Ook bezoekt de Caraïbische flamingo dit gebied voor het aanwezige voedsel (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012).

Bedreigingen voor dit gebied:

1. Door illegale dumpingen van afval, verontreiniging, drainage van omliggende wetland en verstoring door recreanten dreigt het ecologische karakter van dit natuurgebied uit balans te raken.
2. De Noordwest kant van het Ramsar gebied wordt begrensd door gebieden met kleine boerderijen (agricultuur). De (ongecontroleerde) activiteit van deze boerderijen heeft ook (negatieve) invloeden op dit beschermd Ramsar gebied.

2.10. Klein Curaçao

Figuur 20. Ramsar gebied Klein Curaçao. Bron: Naomi Bischops

Figuur 21. Ramsar gebied Klein Curaçao. Bron: Google Earth

Klein Curaçao is een belangrijk eiland voor de oostkust van Curaçao. Het eiland is als laatst toegetreden tot de Ramsar Conventie, namelijk in 2018. Dit beschermd Ramsar gebied is in beheer van de Curaçaose overheid, met als verantwoordelijke partij het Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Het eiland is 255 hectare en bevat bovendien de meeste Ramsar criteria van alle Ramsar gebieden in Curaçao, namelijk criteria 2, 3, 4, 6 en 8.

Klein Curaçao is het meest belangrijke broedgebied van zeeschildpadden in Curaçao, al helemaal voor de ernstig bedreigde Karetsschildpadsoort en de Soepschildpad (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Verder zijn de Onegte karetsschildpad, Lederschildpad en de Warana schildpad te zien op het koraalrif van Klein Curaçao. Deze vijf soorten zeeschildpadden hebben een beschermde status bij internationale conventies zoals de IUCN Rode Lijst, CITES en CMS en zijn bovendien nationaal beschermd door het “Eiland besluit bescherming zeeschildpadden” (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012).

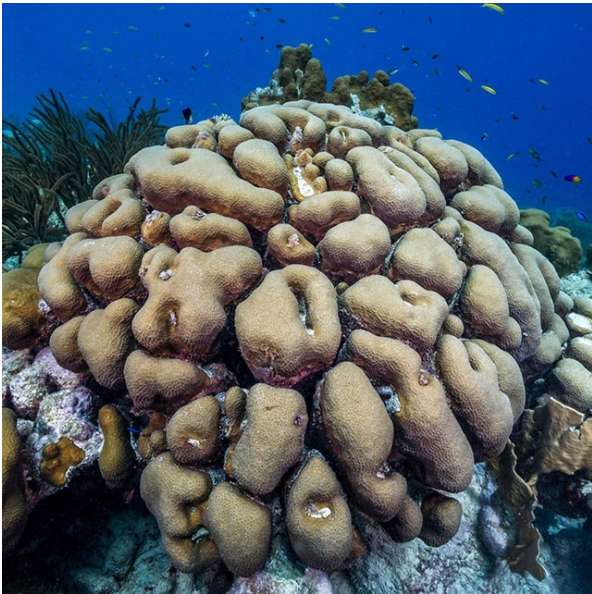
Naast zeeschildpadden, zijn er ook mariene zoogdieren te vinden zoals de Indische griend, Bultrug walvis en Langsnuitdolfijnen. Daarnaast bevat het eiland ook een koraalrif, waaronder de *Acropora palmata* en de *Acropora cervicornis*, die op de IUCN Rode Lijst staan van ernstig bedreigde soorten. Ook de *Montastraea faveolata* (Boulder Star coral) en de *Montastraea faveolata* (Mountainous Star coral) zijn dominant aanwezig in het rif, zie figuur 22 en 23 op de volgende pagina.

De totale hoeveelheid van koraalsoorten die aanwezig is in het Ramsar gebied Klein Curaçao betreft 68, waarmee het gebied 70% representeert van alle bekende Caraïbische koraalsoorten (2018) binnen het Caraïbisch gebied. De koraalriffen in het gebied van Klein Curaçao zijn ongerept, goed ontwikkeld en groeien nog steeds. Rif systemen die in staat zijn zichzelf te verzorgen worden met de dag schaarser en zeldzamer.

Bovendien bevat het eiland het langste (natuurlijk) strand van Curaçao, met een lengte van 600 meter.

De bedreigingen van dit gebied zijn:

1. Voorheen was het eiland bedekt met vegetatie voordat de mijnbouw van fosfaat naar het gebied kwam. Met de komst van mijnbouw kwam ook vee naar het eiland waardoor veel vegetatie is verdwenen. Als resultaat had het eiland geen bomen en struiken voor meer dan 100 jaar totdat herstelactiviteiten gestart zijn door Carmabi.
2. De wateren van Klein Curaçao bieden bescherming en leefgebied voor de nu uitgestorven Caraïbische monniksrob dat door de Arawak Indianen werd gejaagd.
3. De bedreigingen van 21^e eeuw is de versterking van het natuurgebied door meer dan 600 recreanten/bezoekers per week. Deze versterking heeft op den duur ook effect op de broedactiviteiten van zeeschildpadden en stern.
4. Illegale uitbreiding van de touroperators. Het is niet toegestaan om op het eiland te bouwen. Echter hebben touroperators die boottrips verzorgen naar het eiland dit wel gedaan.

Figuur 22. Boulder star coral. Bron:
<https://www.reefnewalbonaire.org/news/a-boulder-approach-to-reef-restoration/> geraadpleegd op 17-03-2022

Figuur 23. Mountainous star coral. Bron:
<https://reefguide.org/mountainousstarcoral.html> geraadpleegd op 17-03-2022

3. Opbouw onderzoek

Nu de aanleiding, probleemstelling en het vooronderzoek beschreven zijn, kan de vraagstelling opgesteld worden. Er zijn geen beleids- en managementplannen vanuit de overheid die de gebieden beschermen en de bewoners zijn niet op de hoogte van het Verdrag van Ramsar. Om deze situatie te veranderen, is het van belang dat er onderzoek gedaan wordt.

3.1. Vraagstelling

Het onderzoek dat uitgevoerd wordt, dient om de doelstelling van Stichting Uniek Curaçao te behalen. Echter om dit te bereiken, is een vraagstelling nodig. Deze vraagstelling zal gedurende deze afstudeerstage leidend zijn om gegevens te verzamelen en de doelstelling te behalen.

Om het doel te behalen en de probleemstelling op te lossen, is een bijbehorende hoofdvraag bedacht, namelijk:

Hoe kan Stichting Uniek Curaçao de eerste stap zetten richting een progressief beleid dat door de Curaçaose overheid is ontwikkeld met doel de kwetsbare en beschermde Ramsar conserveringsgebieden te beschermen, waarin het vergroten van belang bij de bevolking, toeristen en belanghebbenden een onderdeel is.

Om deze hoofdvraag te beantwoorden, zijn een aantal deelvragen opgesteld, deze luiden als volgt:

1. Op welke manieren kan het draagvlak voor kwetsbare natuur vergroot worden?
2. Hoe kan Stichting Uniek Curaçao het draagvlak van de beschermde Ramsar conserveringsgebieden vergroten?
3. Hoe kan Stichting Uniek Curaçao de Curaçaose overheid ondersteunen zodat acties en beleid gaat plaatsvinden voor de conservatie van de RAMSAR gebieden?

3.2. Onderzoeksmethoden

Om de deelvragen uit te werken, is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden, zie tabel 1.

Tabel 1. Onderzoeksmethoden

Deelvraag	Onderzoeksmethode	Resulteert in
Op welke manieren kan het draagvlak voor kwetsbare natuur vergroot worden?	Literatuuronderzoek	Een uiteenzetting hoe natuurbewustzijn gecreëerd/vergroot kan worden en welke middelen hiervoor benodigd zijn.
Hoe kan Stichting Uniek Curaçao het draagvlak van de beschermde Ramsar conserveringsgebieden vergroten?	Literatuuronderzoek Interviews Enquêtes	Voorbeelden die reeds zijn toegepast in andere landen en welke acties daarbij zijn gebruikt. Om te achterhalen of deze acties ook werken in Curaçao, zijn interviews uitgevoerd. Op basis van deze resultaten is een deelproduct opgesteld die de eerste stappen zet richting de vergroting van

		natuurbewustzijn onder de bevolking en belanghebbenden.
Hoe kan Stichting Uniek Curaçao de Curaçaose overheid ondersteunen zodat acties en beleid gaat plaatsvinden voor de conservatie van de RAMSAR gebieden?	Literatuuronderzoek Literatuuronderzoek wetgeving Interviews	Een uiteenzetting van het huidige beleid en werking van natuurwetgeving op Curaçao. Vervolgens wordt ingegaan op de redenering van wetland beleid en waarom deze noodzakelijk is binnen de Ramsar gebieden. Deze gegevens worden onderbouwd met interviews. Op basis van deze gegevens is het uiteindelijke beroepsproduct opgesteld die de overheid gaat ondersteunen met het oprichten van een beheersplan.

Natuurbelang

In dit hoofdstuk wordt met behulp van literatuuronderzoek uitgezocht hoe natuurbelangen gecreëerd worden, zodat een vertaalslag gemaakt wordt naar het Ramsar belang. De bronnen die voor dit literatuuronderzoek zijn gebruikt, zijn afkomstig de database van Ramsar zelf, professionele literatuur en het archief van Stichting Uniek Curaçao.

Vergroten Ramsar belang

Uit literatuuronderzoek van deelvraag 1, is in dit hoofdstuk aanvullend literatuuronderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de belangen te vergroten en hoe dit in Curaçao al van toepassing is. De bronnen die bij deze deelvraag zijn gebruikt, zijn eerder uitgevoerde projecten in Ramsar gebieden elders ter wereld om bewustwording onder het volk te vergroten. Deze bronnen zijn afkomstig uit de database van RAMSAR.org.

Ter onderbouwing is gebruik gemaakt van interviews. In deze interviews is dieper ingegaan op het Ramsar belang bij bevolking en toeristen, onder andere hoe deze doelgroepen te bereiken zijn. Op basis van deze gegevens is een deelproduct opgesteld dat Stichting Uniek Curaçao actief kan inzetten bij het volk en toeristen.

Rol van Curaçaose overheid in Ramsar gebieden

Met behulp van literatuuronderzoek en de huidige wetgeving van de Curaçaose overheid op het gebied van natuurbeleid, wordt onderzoek gedaan hoe de huidige bescherming van beschermde Ramsar gebieden in elkaar zit. Ter ondersteuning worden wetenschappelijke bronnen vanuit Ramsar gebruikt die de Curaçaose overheid handvatten biedt ter versterking van haar beleid en deelname in de conservatie en bescherming. Daarnaast zijn ook interviews gehouden met verschillende belanghebbenden die actief zijn nabij de Ramsar gebieden van Stichting Uniek Curaçao om te onderzoeken wat de tekortkomingen van de overheid zijn.

Op basis van deze informatie wordt een actieplan opgesteld die de overheid ondersteuning dient te geven bij de bescherming en behoud van Ramsar gebieden. Dit actieplan is niet alleen van toepassing binnen de onderzochte gebieden van dit onderzoek, maar ook bij andere beschermde (Ramsar) gebieden.

3.3. Beroepsproduct

Stichting Uniek Curaçao wil de overheid ondersteunen bij het opstellen van beleids- en managementplannen voor de conservatie van de Ramsar gebieden. Alvorens dit kan gebeuren is het belangrijk dat de Stichting de beleidsmakers laat inzien wat de noodzaak van deze beleids- en managementplannen zijn. Om dit te bereiken is door Stichting Uniek Curaçao gevraagd een adviesdocument op te stellen welke acties bevat voor zowel de overheid als Stichting Uniek Curaçao ter bescherming van de Ramsar gebieden. Een eis die Stichting Uniek Curaçao hieraan gesteld heeft, is het uitwerken van één actie die gericht is op de bevolking alsmede de bezoekers en toeristen. Op deze manier wordt de overheid in gelegen gebracht om de eerste stappen te ondernemen de acties uit te voeren met steun van de Stichting.

4. Vergroting draagvlak kwetsbare natuur

Om draagvlak voor natuur en Ramsar te vergroten bij de lokale bevolking en overheid, is allereerst onderzocht hoe natuurbewustzijn gecreëerd wordt en hoe het draagvlak vergroot kan worden. Daarvoor is de volgende deelvraag opgesteld:

Op welke manieren kan het draagvlak voor kwetsbare natuur vergroot worden?

Aan de hand van deze deelvraag, wordt onderzocht wat natuurbewustzijn is en welke mogelijkheden er zijn die bijdragen aan de vergroting van het draagvlak over kwetsbare natuurgebieden. Middels de resultaten uit dit onderzoek kan uiteindelijk een relatie gelegd worden naar het draagvlak van de Ramsar gebieden, gezien het feit dat Ramsar ook kwetsbare natuurgebieden betreft.

4.1. Natuurbewustzijn

Voordat draagvlak over natuur gecreëerd kan worden, is het allereerst van belang te identificeren wat natuurbewustzijn is. Jharotia (2018) zegt het volgende over natuurbewustzijn:

Per definitie is natuurbewustzijn het begrijpen van de kwetsbaarheid van de omgeving en de belangrijkheid van de bescherming. Natuurbewustzijn is een ideologie die de noodzaak en verantwoordelijkheid van mensen oproept om de natuurlijke wereld te respecteren, te beschermen en te behouden tegen haar antropogene (veroorzaakt door mensen) veranderingen. (Jharotia, 2018) Om de milieubeweging een succes te maken, is natuurbewustzijn een integraal onderdeel. Door vrienden en familie te leren dat de fysieke omgeving kwetsbaar en onmisbaar is, wordt bewustzijn gecreëerd. Er bestaan verschillende bronnen om het natuurbewustzijn te promoten, zoals groepseducatie, informatieve en inspiratieve seminars en milieu boeken en brochures.

4.2. Educatiemateriaal

Een eerste stap om de bevolking natuurbewust te maken, is het inzetten van educatiemateriaal. Onderwijs en educatie is een belangrijk aspect in het creëren van bewustwording over de natuur (Sola, 2014). Door middel van educatieprogramma's kunnen de gevolgen van menselijke handelingen in de natuur afnemen, omdat de mensen dan weten welke gevolgen bij hun handelingen horen en zo een bewuste keuze kunnen maken om hun handelen aan te passen.

Een voorbeeld van educatiemateriaal met betrekking tot milieubewustzijn op Curaçao is GreenKidz. GreenKidz moedigt niet alleen jongeren en kinderen aan, maar ook de docenten om bij te dragen aan een schonere, groenere en gezondere leefomgeving middels moderne interactieve lesprogramma's te ontwikkelen. In dit educatiemateriaal worden tieners en kinderen uitgedaagd om na te denken over hun eigen gedrag. Van belang bij GreenKidz, is dat de educatieprogramma's variërend en gratis aangeboden worden voor verschillende doelgroepen, zie bijlage II. Daarnaast zijn de verschillende lesprogramma's gericht op veel leeftijden, waardoor jonge kinderen al vroeg in aanmerking komen met het bewust omgaan met de natuur.

Bovendien is ook gebleken dat er te weinig gecommuniceerd wordt over de voordelen van conservatie in het algemeen (Secretariat R. , Resolution VI.19: Education and Public Awareness, 1996). Wederom bevestigt deze bron dat programma's over educatie en publieke bewustzijn essentieel zijn voor het succesvol en duurzaam managen van de RAMSAR gebieden. Daarnaast stelt dit document dat de tools van educatieprogramma's voor het publieke bewustzijn belangrijk zijn om het negatief gedrag in de conserveringsgebieden tegen te gaan.

4.3. Massamedia

Niet alleen educatiemateriaal is belangrijk, maar ook massamedia helpt bij het vergoten van het draagvlak over kwetsbare natuur. Vroeger waren de middelen radio, televisie en kranten het meest belangrijke communicatiemiddel om informatie te verspreiden (Saikia, 2017). Tegenwoordig ligt dit per doelgroep op een ander punt en zijn er meerdere bronnen van massamedia bijgekomen, namelijk (Saikia, 2017):

- Traditionele media, zoals de radio, televisie, kranten en magazines.
- Print media dat bestaat uit kranten, magazines en advertenties.
- Institutionele media, zoals de scholen, overheidsambtenaren of niet-gouvernementele organisaties.
- Traditionele media, zoals familieleden, vrienden, burens en dorpsleiders.
- Omroep media, zoals televisie en radio
- Sociale media, zoals blogs, sociale netwerkwebsites (Facebook) en micro blogging websites (Twitter)

Op Curaçao wordt nog steeds veel gebruik gemaakt van massamedia zoals de radio, kranten en televisie. Een recent voorbeeld is het krantenartikel van Stichting Uniek Curaçao in de Extra, een Curaçaos dagblad. Voor de editie van 30 april 2022 is Frensel Mercelina, de voorzitter van Stichting Uniek Curaçao, uitgenodigd voor een interview. In dit interview werd de heer Mercelina gevraagd meer informatie te geven over de Natuur en Cultuurgids welke Stichting Uniek Curaçao aan het ontwikkelen is. In deze uitgave van de Extra heeft Stichting Uniek Curaçao drie pagina's in beslag genomen voor de uitleg van deze gids. Bovendien wordt in de Extra ook een pagina toegewijd aan de uitleg van natuur op het eiland. In de editie van 30 april 2022 werden de hoge heuvels van Bandabou beschreven waarin de functie en vegetatie centraal staat, zie figuur 24.

Figuur 24. Krantenartikelen Extra Bron: Extra uitgave 30 april geraadpleegd op 29-05-2022

4.4. Vergroten draagvlak over natuur door andere organisaties

Om te achterhalen hoe internationale natuurorganisaties het draagvlak onder het volk vergroten, is gekeken naar acties die het Nederlandse Wereld Natuur Fonds (WWF) de afgelopen jaren heeft gevoerd. Het WWF is een organisatie die zich wereldwijd inzet voor de natuur met veel internationale bekendheid. Hoewel WWF eerst een fondsenwerving initiatief was voor de IUCN, kreeg het initiatief steeds meer internationale bekendheid. Binnen Nederland heeft het WWF zich actief ingezet om het aantal donateurs te vergroten. In tabel 2 op de volgende pagina is een overzicht gegeven van grote acties en campagnes die WWF in Nederland heeft uitgevoerd tussen de jaren 1960 en 2020. Met behulp van deze acties en campagnes heeft WWF haar aanhang weten te vergroten, waardoor WWF door de jaren heen uitgegroeid is tot een van de grotere organisaties die zich inzet voor natuurbescherming.

Tabel 2. Acties die WWF in Nederland heeft uitgevoerd.

Jaartal	Acties
1961 “De oprichting”	The World Wildlife Fund opgericht. Prins Bernhard werd gevraagd president te worden van de nieuwe organisatie.
1962 “Natuur noodfonds”	Oprichting Nederlandse afdeling: Stichting Natuur Noodfonds Nederland
1963 “Coto Doñana”	Eerste bijdrage aan een groot project: financiële bijdrage aan de aankoop van de Coto Doñana.
1964 “Panda nieuws”	Panda Nieuws. Voor mensen die de organisatie met donaties structureel steunen, brengt het Natuur Noodfonds Nederland een tijdschrift uit.
1967 “Jeugdafdeling”	Oprichting jeugdafdeling om kinderen te interesseren voor natuur en natuurbescherming.
1973 “Red de tijger”	Internationale actie voor behoud van de tijger.
1975-1976 “Red het oerwoud”	Twee jaar durende internationale campagne voor bescherming tropisch regenwoud. De campagne brengt uiteindelijk 2,6 miljoen gulden op.
1977 “Gééf om de natuur”	Nationale actie om het Nederlandse publiek te laten horen en zien hoe zeer de natuur, hier in het land en elders in de wereld, wordt bedreigd. Deze actie levert 8 miljoen gulden op en zorgt voor een sterke stijging van het aantal donateurs.
1986 “Panda Natuurbus”	De bus, een mobiele belevingstentoonstelling met veel ‘doe-elementen’, gaat basisscholen in heel Nederland bezoeken om kinderen op speelse wijze te laten zien hoe belangrijk natuur is en wat die natuur nodig heeft om voor de toekomst bewaard te blijven.
1987 “Kies voor de natuur”	In 1987 ervaart het Wereld Natuur Fonds de kracht van het medium televisie. In oktober besteedt Ivo Niehe in het programma ‘Kies voor de Natuur’ uitgebreid aandacht aan het natuurbeschermingswerk van de organisatie. Bijna 100.000 mensen melden zich aan als donateur, waarmee het aantal donateurs groeit

	van 130.000 naar 225.000. Een grote bijdrage aan dit resultaat levert André van Duin.
1993 “Nationale Postcode loterij”	Nationale postcode loterij. WWF wordt beneficiënt van de Nationale Postcode Loterij.
1993 “tv-marathon”	Tv-marathon op RTL 4 dat 28 uur duurde. Van vrijdag 3 september 20.00 uur tot zaterdag 4 september 24.00 uur presenteren Henny Huisman, Ivo Niehe, André van Duin en Koos Postema een programma met veel informatie en amusement. Het succes van de tv-marathon is enorm: 294.245 mensen laten zich inschrijven als donateur. Het Wereld Natuur Fonds ziet zijn achterban daarmee groeien tot 700.000 donateurs.
1997 “1000 dagen, 1000 daden”	1000 dagen, 1000 daden actie. Als onderdeel van ‘WWF 2000: The Living Planet Campaign’ voert WNF-Nederland de actie ‘1000 Dagen, 1000 Daden’. WNF-voorzitter Ed Nijpels geeft de aftrap van de actie door twee kinderen naar elke provinciehoofdstad van Nederland te sturen met de vraag aan de burgemeesters van deze steden om vóór het jaar 2000 een concrete bijdrage te leveren aan het behoud van de natuur.
2002 “De Efteling pandadroom”	In juni 2002 neemt De Efteling een nieuwe attractie in gebruik die samen met het Wereld Natuur Fonds tot stand is gekomen: PandaDroom. In een avontuur vol spektakel, spanning en humor maakt de bezoeker een wereldreis door de natuur, waarbij hij oog in oog komt te staan met de natuur in al haar facetten, inclusief de bedreigingen. Een 3D-film en veel verrassende effecten zorgen voor een bijzondere doe-, leer- en kijkervaring.
2015 “Natuurherstel haringvliet”	In 2015 komt uit het Droomfonds van de Nationale Postcode Loterij 13,5 miljoen euro beschikbaar. Een gezamenlijk project van het Wereld Natuur Fonds, Natuurmonumenten, ARK Natuurontwikkeling, Sportvisserij Nederland, Staatsbosbeheer en Vogelbescherming Nederland. Doel is om het oer-Hollandse getijdenlandschap in en rond het Haringvliet in ere te herstellen. Die mogelijkheid is ontstaan na het besluit van de Nederlandse regering om de sluizen van de Haringvlietdam in 2018 op een kier te zetten. Door dit zogenaamde Kierbesluit zal de natuurlijke situatie van vóór de afsluiting van het Haringvliet gedeeltelijk kunnen terugkeren.

4.5. Vergroten draagvlak natuur op Curaçao

Naast GreenKidz, zetten ook andere organisaties zich in om het draagvlak van natuur op Curaçao te vergroten, namelijk:

- **Stichting Uniek Curaçao:** is de enige organisatie op Curaçao die zorgt voor beheer en onderhoud van natuurparken. Middels het aanleggen van nieuwe natuurparken zorgen zij ervoor dat de bewoners optimaal kunnen genieten van de natuur. In veel natuurparken voorzien zij de bezoeker ook van informatie middels informatieborden en flyers. Hierdoor proberen zij het natuurbelang te vergroten zodat ook bewoners goed omgaan met de aanwezige natuur.
- **Hofi Chikí:** zorgt voor een groenere en gezondere leefomgeving op Curaçao door het planten van Tiny Forests. Met het project in Klein College is het eerste Tiny Forest geplant in het Caribisch deel van het Nederlands Koninkrijk. Dit heeft Hofi Chiki samengedaan met de schoolkinderen van Klein College.
- **Sea Turtle Conservation Curaçao:** focust zich vooral op educatie en bewustzijn in relatie tot zeeschildpadden en hun omgeving op Curaçao. Door middel van een art installatie in het grootste winkelcentrum, Sambil, creëert STC bewustzijn over de schildpadden.
- **Dutch Caribbean Nature Alliance:** zet zich in voor de bescherming van het milieu door organisaties te steunen die management hebben over beschermde gebieden.
- **World clean-up day Curaçao:** net zoals elders in de wereld, doet Curaçao ook mee aan de World Clean Up Day, waarin het schoonmaken van het eiland centraal staat. Dit is een nationale actie waar iedereen zich voor kan aanmelden.
- **Curaçao Cares:** dit is een platform dat vrijwilligers, bedrijven en sociale organisaties met elkaar verbindt om zo maatschappelijke betrokkenheid en sociale samenhang op Curaçao te stimuleren. Door middel van de CuraDoet actie dat elk jaar plaatsvindt, kunnen bedrijven, vrijwilligers en sociale organisaties zich actief inzetten voor het eiland van Curaçao. Op 20 en 21 mei 2022 heeft de CuraDoet actie plaatsgevonden waarin landelijk clean-up acties hebben plaatsgevonden.

4.6. Deelconclusie

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat middelen zoals educatieprogramma's en het inzetten van massamedia een bijdrage leveren aan het vergroten van begrip voor kwetsbare natuurgebieden. Hoewel niet bewezen is of educatieprogramma's en massamedia daadwerkelijk grote impact heeft op het vergroten van draagvlak voor kwetsbare natuurgebieden, zijn het wel de eerste stappen richting milieubewust handelen door de mens. Doordat scholieren op jonge leeftijd blootgesteld worden aan de gevolgen van hun eigen handelen binnen de natuur, leren zij zich aan te passen aan de kwetsbare natuur en hoe zij milieubewust kunnen handelen.

Bovendien is wel aangetoond dat de landelijke acties van het Wereld Natuur Fonds in Nederland heeft bijgedragen aan het vergroten van het aantal donateurs. Het uitvoeren van landelijke acties op het gebied van natuurbehoud, kan ervoor zorgen dat ook Stichting Uniek Curaçao meer donateurs of vrijwilligers kan werven zodat zij hun draagvlak kunnen vergroten.

Bij het vergroten van het draagvlak van Stichting Uniek Curaçao, kunnen grote landelijke acties in samenwerking met partijen zoals Hofi Chikí, Cura Doet en Sea Turtle Conservation Curaçao opgezet worden om de naamsbekendheid te verspreiden. Via deze weg worden tevens de eerste stappen gezet richting het creëren van draagvlak over kwetsbare natuur. Bovendien kan Stichting Uniek Curaçao ook haar samenwerkingsverband met GreenKidz actief inzetten voor het ontwikkelen van nieuwe educatieprogramma's.

5. Vergroten draagvlak Verdrag van Ramsar

Nu uiteengezet is hoe draagvlak over natuur te vergroten is, kan de vertaalslag gemaakt worden naar het vergroten van het Ramsar draagvlak bij de bevolking, toeristen en overige belanghebbenden. Om dit te bepalen, is de volgende deelvraag van toepassing:

Hoe kan Stichting Uniek Curaçao het draagvlak van beschermde Ramsar conserveringsgebieden vergroten?

5.1. Huidige draagvlak Ramsar Verdrag

Om te achterhalen hoe het huidige draagvlak met betrekking tot Ramsar is, zijn fysieke enquêtes afgenomen met toeristen en bewoners die in de Ramsar gebieden Rif Sint Marie en Malpaïs/Sint Michiel aanwezig waren. In totaal zijn 21 mensen geïnterviewd, welke uit 11 toeristen en 10 bewoners bestaan. Van de 21 bevraagden was er geen aanwezig die op de hoogte was van het Verdrag van Ramsar, zie bijlage III.

5.2. Vergroting draagvlak van het Verdrag van Ramsar eerdere projecten

Uit voorbeelden van eerder uitgevoerde projecten in Ramsar gebieden van andere deelnemende partijen is gebleken dat niet alleen educatiemateriaal en massamedia bij kan dragen aan het vergroten van het Ramsar belang. Uit een eerder project binnen het Ramsar gebied Lille Vildmose gelegen in Denemarken, zijn acties opgesteld en uitgevoerd waarbij verschillende partijen betrokken waren. Deze acties zijn hoofdzakelijk gericht op de communicatie met stakeholders, namelijk:

- Eenrichtingscommunicatie: wijde publiek, publiek buiten het project gebied en algemene informatie over het gebied in bijvoorbeeld media.
- Specifiek gerichte informatie: nieuwsbrieven, adviesbureaus, lokale focus groepen en publieke ontmoetingen.
- Verspreidings- en onderwijsactiviteiten: begeleide bezoeken, events via Facebook, filmshows en publieke arrangementen.

Een ander voorbeeld is het project in Argentinië voor het ontwikkelen van strategieën voor educatie en publieke bewustwording voor slim gebruik van veenland. Tijdens dit project zijn verschillende methodes gebruikt om het belang van Ramsar te vergroten, namelijk:

- Promotie van Ramsar conserveringsgebieden en beschermde gebieden voor educatie in relatie tot de waarden van het gebied:
 - Educatiewandelingen
 - Studierondleidingen
 - Bezoeken met toeristen bedrijven en gidsen
 - Verspreiding van resultaten afkomstig uit projecten en onderzoeken in de beschermde gebieden
 - Educatiemateriaal (Flyer van RAMSAR Site, informatieborden, vergelijkbare gebieden)
 - Technische en participatie workshops
 - Verspreiding in verschillende regionale en nationale media
 - Organiseren van schoolreisjes naar de beschermde gebieden

In Beung Kong Long, gelegen in het noorden van Thailand, gingen 16 dorpen en 8 scholen aan de slag met het vergroten van Ramsar bewustzijn. Dit project werd gefinancierd door Danone Evian, WWF en ondersteuning van de Conventie van Ramsar om een drie jaar durend project te ontwikkelen om de (negatieve) gevolgen voor het Ramsar gebied tegen te gaan. Door middel van een bezoekerscentrum en een natuurpad met behulp van lokale scholen. Kinderen leren het Ramsar gebied kennen door middel van activiteiten die in hun lesprogramma zijn opgenomen, zoals wetland educatie kampen en veldbezoeken en traditioneel vissen. Een van de belangrijkste resultaten uit dit project is dat er een 5-jarig management plan is opgericht waarin alle stakeholders deel van uitmaken.

Een ander voorbeeld is het eco-reservaat project in Ramsar gebied Al Wathba in Abu Dhabi. Bezoekers die het gebied bezoeken, beginnen in het Bezoekersbelevingscentrum waar zij een klein filmpje te zien krijgen over het belang van het Ramsar gebied. Daarna gaan de bezoekers zelf op pad door het natuurgebied. De paden eindigen bij de vogelkijkhut die de bezoekers een unieke ervaring biedt om de flamingo's van Al Wathba te observeren. Met de opening van het Al Wathba Wetland Reservaat, hebben de inwoners van Abu Dhabi de kans gekregen om opnieuw in contact te komen met het natuurlijk erfgoed. Voorzieningen zoals toiletten en parkeerplaatsen zijn aangelegd binnen het eco-reservaat. Verder liggen er plannen op tafel om nog een vogelkijkhut te plaatsen, de wandelpaden uit te breiden door verschillende habitats, het aanleggen van een educatieve botanische tuin met de belangrijkste inheemse planten van Abu Dhabi en de aanpassing van de site voor mensen met een handicap.

5.3. Vergroten draagvlak Verdrag van Ramsar door Stichting Uniek Curaçao

Stichting Uniek Curaçao draagt op haar eigen manier bij aan het vergroten van belang over de natuur. Dit doen zij door actief gebruik te maken van de volgende methodes:

- Gebruik van hun facebookpagina waarin zij updates verschaffen aan de bevolking over hun werk;
- Informatieborden plaatsen in de gebieden die Stichting Uniek Curaçao onderhoudt;
- Verspreiden van flyers over de organisatie;
- Organiseren van activiteiten zoals speurtochten, buurtactiviteiten en wandelingen;
- Deelnemen aan grote activiteiten zoals CuraDoet en World Clean Up Day;
- Het aangaan van nieuwe samenwerkingsverbanden.

Middels cursussen of informatieavonden is Stichting Uniek Curaçao al bezig met het vergroten van het draagvlak over het Verdrag van Ramsar en hoe dit van toepassing is op Curaçao. Echter vinden zij het belangrijk dat deze informatievoorziening uitgebreid wordt en dat dit op een makkelijkere manier toegankelijk is. Daarbij heeft Stichting Uniek Curaçao aangegeven dat informatieborden onmisbaar zijn binnen natuurgebieden, waaronder de Ramsar gebieden.

Hoewel Stichting Uniek Curaçao actief bezig is met het vergroten van natuurbelangen middels bovengenoemde acties, doet Stichting Uniek Curaçao

Echter heeft Stichting Uniek Curaçao aangegeven dat zij middels informatieborden de bezoekers van een gebied het best geïnformeerd worden. Om dit te bevestigen, zijn fysieke enquêtes afgenomen met zowel bewoners als toeristen. Bij deze fysieke enquêtes zijn toeristen ondervraagd die in de Ramsar gebieden Malpaïs/Sint Michiel en Rif Sint Marie aanwezig waren. De bewoners zijn ondervraagd bij het Williwood café gelegen aan het Ramsar gebied Rif Sint Marie.

Figuur 28. Huidig informatiebord Parke Sorsaka.

Om te achterhalen waar de behoeftes liggen met betrekking tot de informatieborden, zijn 7 toeristen en 2 bewoners geïnterviewd, zie bijlage IV. De volgende resultaten zijn uit de interviews gebleken:

- Op de informatieborden is het belangrijk dat uitgelegd wordt wat het Verdrag van Ramsar is en hoe dit van toepassing is binnen het gebied;
- Er een duidelijke kaart/plattegrond aanwezig is die in één oogopslag laat zien hoe het gebied eruit ziet;
- Foto's die een impressie geven van het gebied;
- Historische waarden van het gebied uitleggen;
- Informatie over de flora en fauna;
- Duidelijke en goed leesbare tekst.

5.4. Deelconclusie

Uit de resultaten is gebleken dat de ondervraagde bezoekers en bewoners geen kennis hebben over het Verdrag van Ramsar. Om te achterhalen hoe dit veranderd kan worden, is met behulp van literatuuronderzoek uit eerdere projecten gebleken dat er veel activiteiten ondernomen zijn om bewustzijn van Ramsar te vergroten. Deze activiteiten bestaan niet alleen uit actieve inzet van educatiemogelijkheden en massamedia, maar ook educatiewandelingen, schoolreisjes, studierondleidingen, bezoekerscentrums etc. Op Curaçao zijn veel natuurparken aanwezig waarbij hetzelfde principe geïmplementeerd kan worden, zoals educatieve wandelingen in het gebied Malpaïs/Sint Michiel of Rif Sint Marie. Zoals in hoofdstuk 4 al naar voren gekomen is, heeft Stichting Uniek Curaçao veel samenwerkingsverbanden met andere organisaties. Ook deze samenwerkingsverbanden kunnen zij inzetten voor het ontwikkelen van bijvoorbeeld educatiewandelingen.

Uit het onderzoek met de bezoekers en bewoners is gebleken dat de toeristen voornamelijk te bereiken zijn via de informatieborden. De bewoners zijn voornamelijk te bereiken via sociale media, televisiezenders en radiozenders. Echter wil dit niet betekenen dat informatieborden geen effect hebben op bewoners. Bewoners kunnen namelijk terugvallen op de informatieborden als zij wat gehoord of gelezen hebben over Ramsar. Bovendien heeft Stichting Uniek Curaçao aangegeven dat informatieborden onmisbaar zijn binnen de gebieden. Niet alleen voorzien informatieborden de bezoekers van informatie, maar dient het ook als startpunt bij educatiewandelingen.

6. Rol van Curaçaose overheid in Ramsar gebieden

Dit hoofdstuk bevat een uiteenzetting van de resultaten die verkregen zijn om de volgende deelvraag te kunnen beantwoorden:

Hoe kan Stichting Uniek Curaçao de Curaçaose overheid ondersteunen zodat acties en beleid gaat plaatsvinden voor de conservatie van de RAMSAR gebieden?

6.1. Toetreding Ramsar Verdrag

In 2013 is Curaçao toegetreden tot de Ramsar Conventie middels het aandragen van negen beschermde conserveringsgebieden (Dilrosun, Vermeij, & Chamberland, 2012). Van deze negen beschermde conserveringsgebieden zijn vier gebieden aangenomen onder het Verdrag van Ramsar. Echter voordat een beschermd natuurgebied in Curaçao tot het Verdrag van Ramsar mag toetreden, dient de minister van Gezondheid, Milieu en Natuur een aangetekende brief te sturen naar de Minister van Economische Zaken en Klimaat in Nederland (Camelia-Römer, 2018). Dit heeft te maken met het feit dat Curaçao geen zelfstandige staat is, maar als autonoom land fungeert binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Hierdoor vindt tevens ook vertegenwoordiging plaats via het Koninkrijk tijdens de Conferentie van Deelnemende Partijen (F. Dilrosun, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022). Dit wil niet zeggen dat Curaçao geen rechten heeft over de Ramsar gebieden. Juist vanwege het feit dat Curaçao een autonoom land is binnen het Koninkrijk der Nederlanden, stelt de overheid haar eigen wetten en beleidsplannen op, dus ook plannen die gaan over de bescherming van de Ramsar gebieden. Bovendien heeft de Curaçaose overheid zich verplicht tot conservatie van de Ramsar gebieden middels ondertekening van het Ramsar verdrag. Echter ligt de verantwoordelijkheid bij de overheid zelf, gezien het feit dat Ramsar geen soevereine autoriteit is en daardoor geen sancties kan opleggen tegen overtredingen of het in gebreke blijven van verdragsverplichtingen.

6.2. Besluitvorming Curaçaose overheid

Binnen de Curaçaose overheid vindt de besluitvorming traag plaats (F. Dilrosun, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022). Bovendien is er een groot gebrek aan institutionele capaciteit, waardoor bepaalde ambtenaren met grote werkdruk te kampen hebben. Op het gebied van natuurbeleid zijn in het bijzonder de Ministeries van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning en die van Gezondheid, Milieu en Natuur betrokken.

6.2.1. Het Landsbesluit van Curaçao

Op Curaçao zijn enkele wetten van kracht als het gaat om natuurbescherming. Deze wetten zijn gebundeld in het Landsbesluit van 21 september 2018, zie bijlage VI. In Artikel 3 en 4 van dit Landsbesluit is opgenomen dat er een commissie is voor natuurbeheer en -bescherming. Deze commissie bestaat uit vijf leden, waaronder een voorzitter. De leden van de commissie worden telkens voor een periode van vijf jaar benoemd en jaarlijks kiest de commissie een voorzitter uit haar midden. De commissie is bovendien bevoegd voor haar werkzaamheden een beroep te doen op deskundigen. Echter is niet bekend of deze commissie tot op heden actief is (F. Dilrosun, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022). Op Curaçao is op het moment alleen een oceaانبbeleidsplan actief voor natuur in zee, maar niet voor natuur op land.

In Artikel 10 lid 2 van het Landsbesluit is opgenomen dat de gestelde eisen als bedoeld in het Verdrag van Ramsar, het SPAW-protocol of het Biodiversiteitsverdrag van toepassing zijn binnen de natuurparken. Echter is gebleken dat het Verdrag van Ramsar op het moment niet actief wordt ingezet en dat er tevens geen natuurbeleidsplan actief is (F. Dilrosun, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022).

6.2.2. De MER in Curaçao

In Nederland kent men de Milieueffectenrapportage die de milieueffecten van een plan of project in beeld brengen waarin de verwachte gevolgen worden beschreven in een milieueffectenrapport (Smitt, 2022). In Curaçao is de Milieueffectenrapportage niet wettelijk vereist. Echter worden wel natuurstudies verricht bij grote projecten waarin de natuureffecten worden vastgesteld en aanbevelingen worden gedaan om de milieueffecten te verzachten. Echter in de praktijk gebeurt deze studie pas achteraf, wanneer het definitieve ontwerp is vastgesteld. Door de aanvragers wordt over het algemeen te weinig (of helemaal niets) gedaan om vooraf schadelijke milieu- en natuureffecten te beperken. Deze natuurstudie dient vóór vaststelling van het definitieve ontwerp te geschieden zodat aanbevelingen en aandachtspunten door de aanvragers kunnen worden meegenomen in het ontwerp om zodoende schadelijke milieu- en natuureffecten te verzachten of beheersbaar te maken (F. Dilrosun, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022). In resolutie VII.16 van de Ramsar Conventie is opgenomen dat Deelnemende Partijen ervoor zorgen dat projecten, plannen, programma's en beleidsplannen die een mogelijke bedreiging zijn voor het ecologisch karakter van Ramsar gebieden onderhevig zijn aan een impact assessment procedure. Deze resolutie wordt aangevuld met de 'Recommendation 6.2: Environmental Impact Assessment' waarin wordt gesteld dat de Conferentie van Deelnemende Partijen aandringen op het gebruik van een Environmental Impact Assessment (EIA) als een manier om het duurzaam gebruik van wetlands te garanderen.

6.3. Behoud ecologisch karakter van Ramsar gebieden

Uit bovenstaande deelparagrafen is te concluderen dat er op het moment geen beleid of management actief is die de natuur van Curaçao beschermd, laat staan de Ramsar gebieden. Doordat er een gebrek is aan een management en onderhoudsplan, brengt dit vele gevolgen met zich mee voor de beschermde Ramsar gebieden. Eén van deze gevolgen is verandering van het ecologisch karakter.

In Handboek 19 'Addressing change in wetland ecological character' van Ramsar is opgenomen dat de Conventie van de deelnemende partijen verwacht dat zij de Ramsar gebieden zo beheren dat het ecologisch karakter van elk Ramsar gebied behouden wordt. Veranderingen van het ecologisch karakter van elk gebied, buiten de natuurlijke veranderingen, kunnen duiden op de afname van natuurlijke processen met als gevolg een afbouw van het ecologisch, biologisch en hydrologisch functioneren van het conserveringsgebied (Handboek 19). Indien een conserveringsgebied haar balans verliest, heeft dit niet alleen grote economische gevolgen, maar ook sociale en ecologische gevolgen. Een voorbeeld voor een groot economisch gevolg op Curaçao ten gevolge van verandering in wetlands, is het wegvallen van het ecotoerisme.

Nabij Ramsar gebied Malpaïs/Sint Michiel, ligt de landelijke vuilstortplaats van Curaçao. Momenteel is deze vuilstortplaats in handen van het afvalverwerkingsbedrijf Selikor. De activiteiten van Selikor in dit gebied hebben enigszins invloed op het ecologisch karakter van het Ramsar gebied. Bij stortplaatsen is het van belang dat er nagedacht is over verschillende aspecten, zoals de verwerking van het afval en percolaat water. Percolaat water ontstaat wanneer neerslag op een open stortplaats valt, sijpelt water door het afval en wordt het verontreinigd met gesuspendeerd en opgelost materiaal. Als dit niet wordt ingeperkt, kan het grondwater verontreinigd raken (Stortplaats, 2022). De stortplaats van Curaçao bevat geen voering, waardoor percolaat water direct de ondergrond en het grondwater in kan dringen (Amarica, 2022). Hoewel de stortplaats op een kleigrond ligt, is het niet duidelijk wat de impact van dit percolaat water aanbrengt. Uit het interview met de heer Amarica is gebleken dat Selikor wel 6 peilbuizen heeft geplaatst voor grondwaterkwaliteitsmetingen. Het monitoren van de

grondwaterkwaliteit is niet verplicht, immers er zijn geen wetten die het bedrijf verplicht om deze grondwateronderzoeken uit te voeren. Bovendien is er geen wet die eist dat de vervuiling van grondwaterkwaliteit gezuiverd dient te worden. Er zijn simpelweg te weinig milieuwetten op Curaçao en indien er wél wetten zijn, worden deze niet gehandhaafd. Doordat er te weinig milieuwetten zijn op Curaçao, is er ook geen afvalwaterwet en afvalwet, waardoor er geen definitie is van (chemisch) afval en recycling. Hierdoor zijn (illegale) praktijken zoals het verbranden van afval en het dumpen ervan per definitie niet verboden. Doordat er geen afvalwaterwet is, wordt 70% van al het afvalwater ongezuiverd afgevoerd naar zee. Dit gebeurt ook bij vloeibaar chemisch afval. Het gevolg van deze ongecontroleerde en illegale praktijken is dat het op den duur een negatieve impact heeft op Ramsar gebied Malpaïs/Sint Michiel. Een voorbeeld van negatieve impact is de aantasting van natuurwaarden.

Toen Curaçao vroeger nog tot de Nederlandse Antillen behoorde, was er wel een afvalwet. Echter toen Curaçao een land werd, zijn een aantal wetten komen te vervallen, waaronder de afvalwet.

6.4. Reden tot beleid

Om te garanderen dat de economische en sociale gevolgen beperkt blijven en de Ramsar gebieden hun ecologisch karakter behouden, is het belangrijk dat er een wetland beleid ontwikkeld wordt. Volgens Handboek 2 'National Wetland Policies' van Ramsar, leidt het gebrek van overheidsbeleid en betrokkenheid tot de volgende problemen:

- Een continu en ophopend verlies aan conserveringsgebieden.
- Een gebrek aan verantwoording die nationale en sub-nationale instanties hebben met betrekking tot het beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals conserveringsgebieden.
- Een gebrek aan aandacht voor wetlandproblematiek, wat resulteert in onvoldoende aandacht voor de waarden van conserveringsgebieden bij beslissingen over landgebruik
- Een gebrek aan begeleiding voor besluitvormers die de voor- en nadelen van het landgebruik dienen af te wegen.
- Het falen bij handhaving van bestaande wet- en regelgeving en beleid

Beleid voor conserveringsgebieden is nodig voor de erkenning en doelgerichte actievoering van de problemen die spelen in de conserveringsgebieden.

6.5. Wat is een wetland beleid?

Alvorens beleid opgesteld kan worden, is het belangrijk om te achterhalen wat beleid binnen de Ramsar gebieden precies is. In Handboek 2: 'National Wetland Policies', wordt het volgende gedefinieerd over wetlandbeleid:

Beleid wordt vaak gedefinieerd als een verzameling van principes die de beoogde en acceptabele doelen aangeven of directie geven aan een organisatie of gouvernement. Beleid weerspiegelt attitudes, drukt gewenste principes uit, staatsintenties laten zien welke keuzes zijn gemaakt over strategische richtingen, doet toezeggingen, biedt focus voor consensus, uiting van zorgen en advies, en maakt rollen en verantwoordelijkheden duidelijk.

Een nationaal wetlandbeleid fungeert als een kader welke het mogelijk maakt om duidelijke conclusies te trekken over de acties die nodig zijn binnen een wetland en welk resultaat wordt verwacht. Het moet duidelijk zijn hoe het anders zal zijn indien beleid er niet is, waarmee het beleid haar eigen toegevoegde waarde aantoont. Het beleid kan kort zijn en slechts een kader van aard. Diepgang binnen wetlandbeleid

is niet noodzakelijk, maar het dient wel volledig te zijn in de belangrijkste beleidskwesties die van invloed zijn op wetlands.

6.6. Opstellen van beleid

In Handboek 2 'National Wetland Policies' is opgenomen dat door een beleid te ontwikkelen welke alleen van toepassing is op het desbetreffende wetland aandacht gevestigd wordt op de problemen die binnen de wetlands spelen, in het bijzonder wetgeving en het publiek. Door duidelijke doelen te creëren voor deze ecosystemen wordt een duidelijke verantwoordelijkheid en verwachtingen aan de overheid opgelegd. Om dit te garanderen zijn er uitgebreide nationale beleidsplannen nodig die een basis bieden voor regionale acties en een kader hebben voor internationale en nationale samenwerkingsverbanden. Bij het ontwikkelen van een nationaal beleid voor conserveringsgebieden wordt in Handboek 2 het volgende benoemd:

- Het oprichten van een hoofdafdeling voor natuurbeleid.
- Oprichten Nationaal Wetland Commissie.
- Definiëren van conserveringsgebieden op een nationaal niveau
- Definiëren van stakeholders
- Organiseren van nationale consulten
- Implementeren van nationale en lokale workshops op het gebied van conserveringsbeleid
- Het oprichten van een team dat beleid schrijft over de conservering van desbetreffende gebieden
- Het garanderen van politieke steun

Om de overheid in beweging te krijgen voor natuurbeleid en actieve conservatie van de Ramsar gebieden zijn de volgende aspecten van belang (F. Dilrosun, persoonlijke communicatie, 31 mei):

- Politiek draagvlak en opdrachtformulering;
- Zorgdragen voor een goede wettelijke inbedding van het gebied (inclusief regels die gelden binnen de Ramsar gebieden);
- Actief beheer o.g.v. beheerplan en beheer instantie;
- Beheer budget dient voorhanden te zijn.

6.7. Beleidsplan natuur en milieu Caribisch Nederland 2020-2030

Het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 biedt een integraal kader dat ingaat op de verantwoordelijkheden, beleidsdoelstellingen en wettelijke verplichtingen die verband houden met het beheer van de natuurlijke omgeving in Caribisch Nederland. Binnen Caribisch Nederland zal steun geboden worden door de Rijksoverheid zodat zij hun eigen specifieke uitvoeringsplannen kunnen ontwikkelen. Deze fungeren op elk eiland als de actieplannen voor het lokale natuur- en milieubeleid. Binnen dit beleidsplan is niet alleen een wettelijk kader opgenomen waarin staat welke (internationale) verplichtingen en wetgeving Caribisch Nederland heeft, maar ook strategische langetermijndoelen en -doelstellingen. Dit beleidsplan bouwt voort op het Natuurbeleidsplan Caribisch Nederland 2013-2017 en het rapport Staat van de natuur van Caribisch Nederland 2017. In dit beleidsplan is in het wettelijk kader vastgelegd dat het Verdrag van Ramsar behoort tot de internationale verplichtingen.

Bij het opstellen van beleidsplannen voor het eiland Curaçao, is het voordelig om dit beleidsplan te raadplegen, aangezien de verschillende aspecten over natuurbehoud overeenkomen met de ecologische structuur in Curaçao.

6.8. Natura2000

Het volgende wordt volgens het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2022) gezegd over de Natura2000:

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit te behouden. Planten en dieren trekken zich weinig aan van landsgrenzen en het is daarom belangrijk om natuurbescherming in Europees verband aan te pakken. Zo wordt voorkomen dat de natuur in Europa en in Nederland steeds meer hetzelfde wordt. In 1979 is de Vogelrichtlijn opgesteld in 1992 de Habitatrichtlijn. Deze richtlijnen bestaan uit twee delen: soortenbescherming en gebiedsbescherming. Alle EU-lidstaten wijzen beschermde gebieden aan voor specifieke (vogel-)soorten. De onder beide richtlijnen aangewezen beschermde gebieden vormen het Natura 2000-netwerk.

6.9. Deelname van belanghebbenden bij Ramsar beleid

Uit Handboek 7: 'Participatory Skills', opgesteld door Ramsar, blijkt dat het betrekken van de lokale bevolking bij het onderhoud en managen van conserveringsgebieden uitermate belangrijk is. In het bijzonder tijdens de besluitvorming over het management van de Ramsar gebieden. Bovendien is tijdens de zesde bijeenkomst van Deelnemende Partijen gebleken dat de lokale en inheemse bevolking het belangrijk vindt dat de wetland binnen hun regio beheerd worden. De inheemse bewoners zijn namelijk al langer bekend met de gebieden binnen hun woongebied, waardoor zij ondersteuning kunnen bieden bij het opzetten en ontwikkelen van beheerstechnieken binnen de Ramsar gebieden. Overigens beroept de Conferentie de deelnemende partijen op om specifieke acties te ondernemen om actieve en geïnformeerde participatie van lokale en inheemse bewoners te stimuleren. Ook beroept de Conferentie de deelnemende partijen op het feit dat zij de waarde en vaardigheden erkennen van lokale en inheemse bewoners in relatie tot het beheer van de conserveringsgebieden.

Uit het interview met Marfa Wawoe, een restauranteigenaar en bewoner van het dorp Willibrordus nabij Rif Sint Marie, is gebleken dat er geen samenwerkingsverbanden zijn tussen de lokale bevolking en de Curaçaose overheid. Zo heeft de lokale bevolking meerdere malen een oproep gedaan om de bouw van het eco-resort nabij Ramsar gebied Rif Sint Marie te schrappen. Marfa Wawoe heeft een petitie gestart dat tegen dit nieuwbouwproject is. Hoewel deze petitie meer dan 10.000 handtekeningen heeft verkregen, is de bouw van het project alsnog goedgekeurd (J. Diaz, persoonlijke communicatie 30 maart 2022). Met de oprichting van deze petitie is volgens mevrouw Wawoe het volk in opstand aan het komen. Over het gehele eiland krijgt mevrouw Wawoe handtekeningen binnen voor de petitie en zijn verschillende dorpen uit de omgeving aangesloten bij verzet tegen de plannen. Echter merkt de bevolking dat hun stem niet gehoord wordt, mevrouw Wawoe zegt hierover:

Er gaat nu een project plaatsvinden binnen een dorp dat voorheen onaangeraakt was. Er leven hier mensen in een hele hechte samenleving. Waarom zou er ook geluisterd worden naar de bewoners die al honderden jaren wonen in het gebied? Die samenwonen met natuur, het gebied gebruiken om te leven en niet vervuilen zoals dat nu gebeurt?

Bovendien is gebleken dat de bewoners graag mee willen doen bij de besluitvorming binnen de Ramsar gebieden, echter krijgt de bevolking niet de kans om hun stem te laten horen. Mevrouw Wawoe zegt hierover het volgende:

Er zit zoveel talent op het eiland, zó veel mensen die goed bezig zijn, maar ze krijgen de kans niet om hun stem te laten horen. Alles moet via de overheid, wat een verloren zaak is. Je moet wat teruggeven aan het volk, je moet mensen motiveren, instrueren, lesgeven, noem maar op. Zoals het er nu aan toe gaat, gaan wij als samenleving steeds meer achteruit terwijl wij juist vooruit horen te gaan. Er zijn nu namelijk geen voorlichtingen meer, geen scholen, geen platform voor de jongeren. De leiders binnen het dorp ondermijnen graag initiatieven die de buurtbewoners nemen. Bovendien zijn deze leiders ook geassocieerd met de politiek, waardoor zij veel steun krijgen. Hierdoor krijgen de jongeren geen kans. We hebben zeker wel de handvatten, maar niet het platform. Het volk wil bovendien niet werken met de leiders van het dorp, want ze krijgen de benodigde dingen niet voor elkaar, ondanks dit blijft het dorp wel gemotiveerd en vechten we voor ons goedrecht.

Doordat er geen samenwerkingsverbanden zijn tussen de bewoners en de overheid, zullen de Ramsar gebieden verder achteruitgaan. De Ramsar gebieden gaan pas verbetering zien indien de overheid en bewoners gaan samenwerken. Hierdoor kan de overheid kennis overdragen aan de bewoners en subsidie leveren waar nodig. De bewoners kunnen hun ideeën delen met de overheid en hun diensten verlenen. Deze verbanden zijn dus van groot belang en dient aan gewerkt te worden.

6.10. Deelconclusie

Uit bovenstaande resultaten is gebleken dat op heden geen actief management- en onderhoudsbeleid is voor de Ramsar gebieden in Curaçao. Een reden hiervoor is het gebrek aan institutionele capaciteit en het feit dat Curaçao als autonoom land binnen het Nederlands Koninkrijk fungeert, waardoor de vertegenwoordiging meer op de achtergrond ligt. Toch is het van belang om management- en onderhoudsplannen te ontwikkelen die de Ramsar gebieden effectief gaan beschermen tegen (negatieve) invloeden van buitenaf. Zoals benoemd zijn de activiteiten van afvalverwerkingsbedrijf Selikor een grote bedreiging voor Ramsar gebied Malpaïs/Sint Michiel.

Bovendien is aangetoond dat beleid noodzakelijk is voor de Ramsar gebieden en dat de overheid zich verplicht heeft hieraan te houden met ondertekening van het Verdrag. Stichting Uniek Curaçao kan hier beroep op doen en de overheid onder druk zetten om een beleids- en managementplan te ontwikkelen. Een voorbeeld van een goed ontwikkeld beleid- en managementplan is het Beleidsplan van Caribisch Nederland dat voor een periode van 10 jaar geldt. In dit beleidsplan is het Verdrag van Ramsar opgenomen in het wettelijk kader waaraan Caribisch Nederland dient te voldoen. Indien er geen beleids- en managementplannen opgesteld worden, dreigt het ecologisch karakter van de Ramsar gebieden te veranderen met grote sociale en economische gevolgen. Overigens kunnen ook voorbeelden ontleend worden aan de Natura2000 welke een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden bevat. Deze kan ook toegepast worden op de Caribische eilanden binnen het Nederlands Koninkrijk.

Bij het ontwikkelen van beleid heeft de Curaçaose overheid veel kansen als het gaat om samenwerking met stakeholders en de bevolking. Uit interviews is gebleken dat de bevolking ontevreden is met de huidige gang van zaken als het gaat om overheidsbeleid. Zo is er vanuit de bevolking groot verzet tegen de plannen van het eco-resort nabij Ramsar gebied Rif Sint Marie, echter zijn de plannen toch goedgekeurd. Doordat de overheid de belanghebbenden niet betreft bij het proces, gaan kansen voor optimale conservering van de Ramsar gebieden verloren.

7. Conclusie

Er is weinig kennis over het Verdrag van Ramsar en de gebieden die bij het Verdrag horen. Hierdoor weet men niet hoe zij dienen om te gaan met kwetsbare natuurgebieden met als gevolg dat het ecologisch karakter van de Ramsar gebieden dreigt te veranderen. Stichting Uniek Curaçao wil daarom een oproep doen aan zowel de overheid als bevolking om conservering van de Ramsar gebieden te garanderen. Om dit doel te bereiken is een vraagstelling geformuleerd die in dit onderzoek uitgebreid is toegelicht en gedocumenteerd zodat een antwoord gegeven wordt. De vraagstelling gaat als volgt:

Hoe kan Stichting Uniek Curaçao de eerste stap zetten richting een progressief beleid dat door de Curaçaose overheid is ontwikkeld met doel de kwetsbare en beschermde Ramsar conserveringsgebieden te beschermen, waarin het vergroten van belang bij de bevolking, toeristen en belanghebbenden een onderdeel is.

Alvorens belang, en uiteindelijk beleid, te ontwikkelen is allereerst onderzocht wat natuurbelang is en welke methodes dit belang kunnen vergroten. Uit de resultaten is gebleken dat educatieprogramma's en massamedia bijdragen aan het vergroten van de natuurbelangen. Bovendien is ook aangetoond dat grote nationale acties bijdragen aan het vergroten van natuurbelangen, zoals gebleken is met de acties van het Wereld Natuur Fonds.

Daaropvolgend is de vertaalslag gemaakt naar de vergroting van Ramsar belangen. Uit het onderzoek is gebleken dat ook andere initiatieven zoals educatiewandelingen, schoolreisjes en bezoekerscentrums een bijdrage leveren aan de vergroting van het belang van Ramsar. Stichting Uniek Curaçao maakt al actief gebruik van enkele methodes om de natuurbelangen bij de bevolking te vergroten. Om te achterhalen welke van deze methodes het meest effectief zijn, is onderzoek gedaan. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat verschillende middelen effectief zijn om de bewustzijn bij de bevolking en toeristen te vergroten, zoals het ontwikkelen van nieuwe informatieborden en het gebruik van sociale media.

Uiteindelijk is het van belang dat de overheid actie gaat ondernemen om de Ramsar gebieden te beschermen middels management- en onderhoudsplannen. Uit onderzoek is gebleken dat Curaçao op het moment geen actieve beleids- en managementplannen heeft om de Ramsar gebieden te beschermen, met als gevolg verandering van het ecologisch karakter. Bij het opstellen van beleid kan de Curaçaose overheid gebruik maken van bestaande plannen zoals het Beleidsplan Natuur en Milieu Caribisch Nederland 2020-2030 of de Natura2000. Echter is van groot belang dat bij het opstellen van deze beleidsplannen nauwe samenwerking met de lokale bevolking plaatsvindt, aangezien de lokale bewoners al langer bekend zijn met de gebieden binnen hun woongebied en daardoor ondersteuning kunnen bieden.

8. Discussie

Uit onderzoek is gebleken dat educatiemateriaal en massamedia bij kunnen dragen aan de vergroting van het draagvlak over kwetsbare natuurgebieden. Een voorbeeld van educatie op Curaçao is de organisatie GreenKidz welke zich actief inzet voor educatie van kinderen en jongeren over de impact die zij hebben op het milieu en hoe zij dit kunnen verbeteren. Verder maakt Stichting Uniek Curaçao gebruik van de lokale kranten voor de verspreiding van informatie. Echter zijn deze aspecten niet op het gebied van het Verdrag van Ramsar. Hierdoor zijn er nog veel kansen die Stichting Uniek Curaçao kan benutten. Bovendien is niet wetenschappelijk bewezen dat bovengenoemde punten daadwerkelijk het belang van natuur, en tenslotte Ramsar, vergroten.

Bij ondervraging van de bewoners en toeristen is gebleken dat niemand van de ondervraagden kennis heeft over het Verdrag van Ramsar. Stichting Uniek Curaçao is hiervan op de hoogte en wil daar verandering in brengen. De organisatie heeft aangegeven dat informatievoorziening middels informatieborden daar de beste oplossing voor is. Bij onderzoek bleek dat de toeristen graag geïnformeerd worden door informatieborden. Echter is nog te discussiëren of deze methode daadwerkelijk werkt ter vergroting van Ramsar bewustzijn. Een methode die hiervoor gebruikt kan worden is een evaluatieformulier op de facebookpagina van Stichting Uniek Curaçao of een QR-code op de borden plaatsen die de bezoekers kunnen scannen. Met deze QR-code kunnen zij vervolgens een vragenlijst invullen.

Aanvullend is gebleken dat bewoners te bereiken zijn via sociale media, televisie- en radiozenders. Echter is ter discussie te stellen of deze uitkomsten hetzelfde zijn indien zij de intentie hebben een Ramsar gebied te bezoeken. De behoeftes van de bewoners liggen dan elders, waardoor de resultaten anders kunnen zijn.

Bovendien zijn er ook andere methoden om het Verdrag van Ramsar onder de bevolking en toeristen te verspreiden, zoals televisiezenders, radiozenders en toeristenbureaus/tourbedrijven. Op deze manier wordt van zoveel mogelijk kanalen gebruik gemaakt om het Verdrag van Ramsar onder de aandacht te brengen. Ter discussie te stellen is of deze methodes daadwerkelijk bijdragen aan de vergroting van het draagvlak over Ramsar.

Tijdens het onderzoek is gebleken dat de besluitvorming binnen de Curaçaose overheid traag plaatsvindt en dat er een groot gebrek is aan institutionele capaciteit. Hierbij valt ter discussie te stellen dat de Curaçaose overheid deze punten dient te verbeteren om beter beleid te kunnen ontwikkelen voor de Ramsar gebieden. De overheid kan aanspraak maken op artikel 4, lid 5 van de Ramsar Conventie.

Ook is gebleken dat er op het moment wetten van toepassing zijn voor de natuurparken. Eén van deze wetten, te vinden in Artikel 10, lid 2 van het Landsbesluit Curaçao, waarin is opgenomen dat de houdende algemene maatregelen voor natuurparken zijn ingesteld. Voor zover deze natuurparken betreffen parken als bedoeld in het Verdrag van Ramsar, het SPAW-protocol of het Biodiversiteitsverdrag, zijn de hieraan in deze verdragen gestelde eisen van toepassing. Echter is gebleken dat op dit moment geen actief beleid is waarin de overheid de doelstellingen volgt van het Ramsar Verdrag. Juist doordat er geen actief beleid is, worden bedrijven zoals Selikor niet verplicht om te letten op hun ecologische voetafdruk in de Ramsar gebieden met als gevolg verandering van het ecologisch karakter. In artikel 3.2 van de Ramsar Conventie is opgenomen dat de deelnemende partijen van de Conventie geïnformeerd dienen te worden en maatregelen moeten nemen als (negatieve) veranderingen zich voordoen.

Op Curaçao is de MER niet wettelijk verplicht. Echter staat in de wet van landsverordening natuurbeheer 2018, artikel 10 lid 2, het volgende: “Voor zover deze natuurparken betreffen parken als bedoeld in het Verdrag van Ramsar, het SPAW-protocol of het Biodiversiteitsverdrag, zijn hieraan in deze verdragen gestelde eisen van toepassing”. In resolutie VII.16 van de Ramsar Conventie is opgenomen dat Deelnemende Partijen ervoor zorgen dat projecten, plannen, programma’s en beleidsplannen die een mogelijke bedreiging zijn voor het ecologisch karakter van Ramsar gebieden onderhevig zijn aan een impact assessment procedure. Deze resolutie wordt aangevuld met de ‘Recommendation 6.2: Environmental Impact Assessment’ waarin wordt gesteld dat de Conferentie van Deelnemende Partijen aandringen op het gebruik van een Environmental Impact Assessment (EIA) als een manier om het duurzaam gebruik van wetlands te garanderen. Doordat de Conventie van Ramsar deze eisen opgenomen heeft in het Verdrag, dan dient de Curaçaose overheid hier aan te voldoen. Echter Ramsar kan de deelnemende partijen niet verplichten, maar de wetgeving geeft aan dat de gestelde eisen van toepassing zijn.

Om de overheid in beweging te krijgen voor natuurbeleid en actieve conservatie van de Ramsar gebieden zijn verschillende aspecten van belang, zoals het creëren van politiek draagvlak en opdrachtformulering, zorgdragen voor een goede wettelijke inbedding van het gebied etc. Er valt te discussiëren of dit de enige mogelijkheden zijn om de overheid in actie te krijgen. Gezien het feit dat binnen een democratische rechtsstaat het volk de politieke vertegenwoordigers kiest moet het mogelijk zijn om de overheid in actie te krijgen middels een verandering van het publieke opinie.

Ook is uit de interviews gebleken dat de overheid geen actieve samenwerking aangaat met het lokale volk. Dit leidt tot veel onrust en opstand van de lokale bevolking als het gaat om grote projecten. Hier laat de overheid veel kansen liggen om optimale conservering van de gebieden te garanderen.

9. Aanbevelingen

Uit het uitgevoerde onderzoek en discussie is gebleken welke stappen Stichting Uniek Curaçao verder kan ondernemen om de doelstelling te behalen. De volgende punten worden aanbevolen aan Stichting Uniek Curaçao:

Aanbevolen wordt om het document 'Project Informatievoorziening' te gebruiken. In dit document zijn nieuwe informatieborden ontworpen ter vervanging van de oude Ramsar borden. Dit document is gebaseerd op de resultaten die behaald zijn uit de interviews en literatuuronderzoek en dient als eerste stap om het Ramsar belang bij de lokale bevolking alsook de toerist/bezoeker te vergroten. Echter dient verder onderzocht te worden of deze vorm van informatievoorziening daadwerkelijk een bijdrage levert aan de vergroting van het Ramsar belang.

Aanbevolen wordt dat Stichting Uniek Curaçao verdere stappen onderneemt door actief gebruik te maken van samenwerkingsverbanden met onder andere GreenKidz voor de ontwikkeling van nieuw educatiemateriaal. In dit educatiemateriaal kan het belang van het Verdrag van Ramsar uitgelegd worden met niet alleen de doelgroep 7-12 jaar, maar ook ouder.

Aanbevolen wordt dat naast educatiemateriaal, Stichting Uniek Curaçao ook actief gebruik gaat maken van andere media dan facebook, zoals het ontwikkelen van een reclame voor zowel televisie als radiozenders waarin de bevolking geïnformeerd wordt over het Verdrag van Ramsar. Bovendien dragen andere acties zoals het organiseren van schoolreisjes, excursies en educatiewandelingen, en het oprichten van een bezoekerscentrum bij aan het vergroten van het Ramsar belang. Aangezien deze acties al reeds uitgevoerd zijn door andere Ramsar landen, kan de Conventie van Ramsar hulp bieden om deze acties te ontwikkelen.

Aanbevolen wordt om het 'Actiedocument conservering Ramsar gebieden' te gebruiken richting de overheid. Dit actiedocument stelt Stichting Uniek Curaçao in staat om de overheid te ondersteunen om beleids- en managementplannen op te stellen voor conservering van de Ramsar gebieden. Dit actiedocument is een uiteenzetting van acties die de overheid dient te ondernemen om het Verdrag van Ramsar na te leven en een optimale beleidsstrategie op te stellen ter conservering van de Ramsar gebieden. Deze acties zijn voortgekomen uit het literatuuronderzoek en interviews.

Bibliografie

- Amarica, J. (2022, maart 18). (N. Bischops, Interviewer)
- Camelia-Römer, S. (2018). *Voorstel Ramsarnominatie Klein Curacao*. Willemstad: Ministerie van Gezondheid, Milieu & Natuur. Opgeroepen op mei 28, 2022
- Dilrosun, F., Vermeij, M., & Chamberland, V. (2012). *Onderzoek Ramsar gebieden op Curaçao*. Willemstad: Ministerie van Gezondheid, Milieu & Natuur. Opgeroepen op maart 14, 2022
- Dilrosun, F., Vermeij, M., & Chamberland, V. (2012). *Onderzoek Ramsar gebieden op Curaçao*. Willemstad: Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur. Opgeroepen op februari 2022
- Jharotia, A. (2018, maart). *Role of Media in Enhancement of Environmental Awareness*. Opgeroepen op april 2022, van ResearchGate: https://www.researchgate.net/publication/323751233_Role_of_Media_in_Enhancement_of_Environmental_Awareness
- Landsverordening grondslagen natuurbeheer en -bescherming (2018), opgeroepen op 7 juni 2022
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (2022). *Natura 2000*. Opgeroepen op juni 15, 2022, van natura2000: <https://www.natura2000.nl/>
- Ramsar. (2007). *What is the Ramsar Convention on Wetlands?* Opgeroepen op februari 14, 2022, van <https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/info2007-02-e.pdf>
- Region., T. P. (2019). *SPAW Protocol*. The Protocol Concerning Specially Protected Areas and Wildlife for the Wider Caribbean Region. Opgeroepen op maart 2022, van https://www.car-spaw-rac.org/IMG/pdf/annexes_i_ii_iii_of_spaw_protocol_revised_cop10_honduras_2019.pdf
- Saikia, R. (2017). *Role of mass media in creating environmental awareness*. India: National Journal of Multidisciplinary Research and Development. Opgeroepen op april 2022
- Secretariat, R. (1996). Recommendation 6.2.: Environmental Impact Assessment. *The Convention on Wetlands*. Ramsar. Opgeroepen op juni 15, 2022, van https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/key_rec_6.02e.pdf
- Secretariat, R. (1996). Resolution VI.19: Education and Public Awareness. *Convention on Wetlands*, (p. 2). Ramsar. Opgeroepen op april 2022, van https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/pdf/res/key_res_vi.19e.pdf
- Secretariat, R. (2016). *An introduction to the Ramsar convention on wetlands 7th ed*. Gland, Switzerland. Opgeroepen op maart 23, 2022
- Secretariat, R. C. (1999). The Ramsar Convention and impact assessment: strategic, environmental and social. *The Convention on Wetlands*. Ramsar. Opgeroepen op april 9, 2022, van https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/key_res_vii.16e.pdf
- Secretariat, R. C. (2010). *Handbook 19: Addressing change in wetland ecological character*. Ramsar: Ramsar Convention Secretariat. Opgeroepen op maart 16, 2022

- Secretariat, R. C. (2010). *Handbook 2: National Wetland Policies*. Ramsar: Ramsar Convention Secretariat. Opgeroepen op maart 16, 2022
- Secretariat, R. C. (2010). *Handbook 7: Participatory skills*. Ramsar: Ramsar Convention Secretariat. Opgeroepen op april 9, 2022
- Smitt, R. (2022, mei 26). *Wat is m.e.r.?* Opgehaald van Commissiener: <https://www.commissiener.nl/onze-diensten/wat-is-mer>
- Sola, A. (2014). *Environmental Education and Public Awareness*. Obafemi Awolowo University. Opgeroepen op april 2022
- Stichting Uniek Curaçao. (2003). *Gebiedsomschrijving Malpaïs*. Willemstad. Opgeroepen op maart 16, 2022
- Stortplaats. (2022, mei). Opgehaald van Stringfixer: <https://stringfixer.com/nl/Landfill>
- Vermeij, M. (2012). *Second report by Carmabi regarding the Jan Kok oil spill*. Willemstad: Carmabi. Opgeroepen op maart 16, 2022